

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Bakalářská práce

Nelegální zaměstnávání cizinců v ČR

Gabriela Holečková

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Gabriela Holečková

Veřejná správa a regionální rozvoj – k.s. Litoměřice

Název práce

Nelegální zaměstnávání cizinců v ČR

Název anglicky

Illegal employment of foreigners in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je určit nejvýznamnější determinanty, které ovlivňovaly nelegální zaměstnávání cizinců ve zvoleném období s ohledem na státní příslušnost a obor, ve kterém jsou cizinci v ČR nelegálně zaměstnáváni. Dílčím cílem je popsat vývoj nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice a vymezit pravomoci jednotlivých statutárních orgánů.

Metodika

V teoretické části bakalářské práce je definován pojem migrace, nelegální zaměstnávání, závislá práce a jsou zde popsány pravomoci jednotlivých statutárních orgánů. Metodika bakalářské práce je založena na statistické analýze dat uveřejněných v Ročních souhrnných zprávách o výsledcích kontrolních akcí za roky 2012-2019 Státního úřadu inspekce práce. V empirické části práce je analyzován s pomocí metod časových řad vývoj počtů kontrol a nelegálně zaměstnaných cizinců s ohledem na jejich státní příslušnost, obor a jejich jednání v rozporu se zákonem.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Migrace, cizinec, závislá práce, nelegální zaměstnávání, legislativa, vízum k pobytu, povolení k zaměstnání, kontrolní orgány

Doporučené zdroje informací

Daněk, Matěj, Vyškovská, Magdaléna, Fojtíková, Jaroslava, Zaměstnávání cizinců. ANAG, 2018. ISBN 978-80-7554-148-2.

HINDLS, R. – HRONOVÁ, S. – SEGER, J. *Statistika pro ekonomy*. Praha: Professional publishing, 2006. ISBN 80-86419-99-1.

KÁBA, B. – SVATOŠOVÁ, L. *Statistické nástroje ekonomického výzkumu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-359-9.

Kapoun, Radek. Aktuální průvodce problematikou nelegálního zaměstnávání pro podnikatele. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mrzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-755-3.

SCHMIED, Zdeněk. Zákoník Práce 2016: se stručným souhrnným komentářem k jednotlivým oblastem právní úpravy, s některými nejnovějšími judikáty Ústavního soudu a Nejvyššího soudu. Olomouc: ANAG, 2016. ISBN 978-80-7263-987-8.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7178-648-1.

ŠUBRT, Bořivoj. Inspekce práce a jiné kontroly u zaměstnavatelů. Olomouc: ANAG, 2009. ISBN 978-80-7263-526-9

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Tomáš Hlavsa, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 23. 11. 2020

prof. Ing. Libuše Svatošová, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 11. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 12. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci " Nelegální zaměstnávání cizinců v ČR" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 12.3.2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Ing. Tomáši Hlavsovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytování rad a připomínek, které mi pomohly při zpracování této práce, dále mé rodině, za trpělivost a pochopení, které se mnou v tomto období měli.

Nelegální zaměstnávání cizinců v ČR

Abstrakt

Hlavním cílem této bakalářské práce je zanalyzovat vývoj nelegálního zaměstnávání cizinců v ČR v letech 2012 až 2019. Dílčím cílem je určit determinanty, které ovlivňovaly nelegální zaměstnávání cizinců ve zvoleném období s ohledem na státní příslušnost a obor zaměstnání. V teoretické části práce je věnována pozornost migraci, legislativě spojené s nelegálním zaměstnáváním a vymezení pravomocí jednotlivých statutárních orgánů. Druhá část práce je věnována analýze nelegálně pracujících cizinců s ohledem na obor zaměstnání a státní příslušnost. Pomocí metod časových řad je predikován vývoj nelegálního zaměstnávání dle státní příslušnosti pro rok 2020. V závěru práce je vyhodnocen vývoj nelegálně pracujících cizinců v České republice. Výsledkem práce je zjištění, že vývoj nelegálního zaměstnávání přímo koresponduje s ekonomickou situací ČR a zemí, ze kterých do ČR nelegálně pracující migrují. Vyhodnoceny jsou nejčastější porušení, jak ze strany cizinců, tak ze strany zaměstnavatelů, a jsou navržena preventivní opatření. Práce potvrzuje, že neustálá kontrola, ze strany příslušných orgánů a realizace podpůrných programů v oblasti ekonomické migrace, je velmi důležitá a přispívá k ochraně pracovního trhu a ekonomiky ČR.

Klíčová slova: Migrace, cizinec, závislá práce, nelegální zaměstnávání, legislativa, vízum k pobytu, povolení k zaměstnání, kontrolní orgány.

Illegal employment of foreigners in the Czech Republic

Abstract

The main goal of this bachelor thesis is to analyze the development of illegal employment of foreigners in the Czech Republic in the years 2012 to 2019. The partial goal is to identify the determinants that have influenced the illegal employment of foreigners in the selected period with regard to nationality and type of employment. The theoretical part of the thesis is focused on migration, legislation associated with illegal employment and the delimitation of powers of individual statutory bodies. The second part of the work is dedicated to the analysis of illegally working foreigners with regard to the type of employment and nationality. Through the time series methods, there is a prediction in the area of the development of illegal employment by nationality for 2020. At the final part of the thesis the development of illegally working foreigners in the Czech Republic is evaluated. The result of the work is the finding that the development of illegal employment directly corresponds to the economic situation of the Czech Republic and the countries from which illegal workers migrate to the Czech Republic. There is listed proposal of preventive measures which is based on the evaluation of the most common violations by both foreigners and employers. The thesis confirms that constant control by the relevant authorities and the implementation of support programs in the field of economic migration is very important and contributes to the protection of the labor market and the Czech economy. The thesis confirm, that constant control by the relevant authorities and the implementation of support programs in the field of economic migration, is very important and contributes to the protection of the labor market and the economy of the Czech Republic.

Keywords: Migration, foreigner, dependent work, illegal employment, legislation, residence visa, work permit, control bodies.

Obsah

1. Úvod.....	12
2. Cíl a metodika.....	13
2.1. Cíl práce.....	13
2.2. Metodika.....	13
3. Literární rešerše.....	16
3.1. Legislativa.....	16
3.2. Terminologie.....	19
3.3. Migrace.....	23
3.4. Kontrolní orgány.....	27
3.5. Povolení k pobytu a povolení k zaměstnání na území ČR.....	31
3.6. Nelegální zaměstnávání.....	37
4. Vlastní práce.....	39
4.1. Kontrolní činnost v oblasti zaměstnanosti v letech 2012-2019.....	39
4.2. Struktura nelegálně zaměstnaných dle státní příslušnosti.....	44
4.3. Struktura nelegálně zaměstnaných cizinců v ČR dle oboru.....	49
5. Zhodnocení, nejčastější porušení, návrhy a doporučení.....	50
6. Závěr.....	52
7. Seznam použité literatury.....	54

Seznam grafů

Graf č. 1 - Vývoj počtu nelegálně zaměstnaných osob v letech 2012 - 2019 v ČR.....	42
Graf č. 2 - Teritoriální struktura nelegálně zaměstnaných cizinců v České republice v letech 2014 – 2019	47
Graf č. 3 - Struktura nelegálně pracujících cizinců dle oboru v ČR	49

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 - Vzory dokladů vydávaných cizincům	31
Obrázek č. 2 - Schéma rozdělení zaměstnanecké karty	36

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 - Příklady funkcí při analýze trendu	15
Tabulka č. 2 - Podmínky pro zaměstnání cizince – azylanta.....	22
Tabulka č. 3 - Vývoj počtu zjištěných nelegálně pracujících osob ve vztahu k počtu kontrol v letech 2012-2019 v ČR	40
Tabulka č. 4 - Teritoriální struktura nelegálně zaměstnaných cizinců v ČR	44
Tabulka č. 5 - Podíl nelegálně zaměstnaných a legálně pracujících cizinců třetích zemí na území ČR v letech 2012 – 2019	45
Tabulka č. 6 - Teritoriální struktura nelegálně zaměstnaných občanů EU v ČR.....	46
Tabulka č. 7 - Podíl nelegálně zaměstnaných a legálně pracujících cizinců ze zemí EU na území ČR v letech 2012 – 2019	46
Tabulka č. 8 - Teritoriální struktura nelegálně zaměstnaných cizinců v České republice v letech 2012-2019 s predikcí pro rok 2020	48

Seznam použitých zkratk

BOZP – Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

ČR – Česká republika

CS – Celní správa

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

ČSÚ – Český statistický úřad

EU – Evropská unie

IMI – Internal Market Information System - Systém pro výměnu informací o vnitřním trhu

IT – Informační Technologie

MPO ČR – Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky

MPSV ČR – Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky

MZV ČR – Ministerstvo zahraničních věcí České republiky

OP LZZ – Operační program lidské zdroje a zaměstnanost

PČR – Policie České republiky

SÚIP – Státní úřad inspekce práce

ÚP ČR – Úřad práce České republiky

ZoZ – Zákon o zaměstnanosti

ZS ČR – Zemědělský svaz České republiky

1. Úvod

Nelegální zaměstnávání cizinců poškozuje ekonomiku zejména ve vyspělých státech celého světa, v členských zemích Evropské unie a také v České republice. Důvodů, proč nelegální zaměstnávání cizinců existuje, je hned několik.

Prvním důvodem je nedostatek pracovních sil. V posledních několika letech konjunktury a růstu ekonomiky v ČR došlo k zásadnímu poklesu počtu volných pracovních sil z řad občanů ČR a naopak došlo k vytvoření značného množství nových pracovních pozic. Vzhledem k tomu, že někteří zaměstnavatelé nejsou schopni tyto pozice obsadit legálními pracovníky, uchylují se k nelegálnímu zaměstnávání cizinců.

Druhým důvodem nelegálního zaměstnávání cizinců je levná pracovní síla, protože za nelegální zaměstnance zaměstnavatelé neplatí daně a sociální a zdravotní pojištění. Nelegální zaměstnávání cizinců je v České republice registrováno v mnoha oblastech podnikání, přičemž nejčastěji je tato nelegální činnost zachycena ve stavebnictví a pohostinství.

Pokud některé podnikatelské subjekty nelegálně zaměstnávají cizince, způsobují tím značnou újmu české ekonomice, a to zejména finanční, v podobě neuhrazení povinných odvodů za zaměstnance. Způsobují však i újmu nefinanční v podobě poškozování podmínek na trhu práce, kdy nelegální zaměstnávání cizinců doprovází nedodržování pracovních podmínek ze strany zaměstnavatele, např. formou nedodržování zákonné délky pracovní doby, čerpání dovolené a v neposlední řadě také nedodržování bezpečnosti práce. Proto je boj odpovědných orgánů s nelegálním zaměstnáváním cizinců velmi důležitý a v žádném případě jej nelze podceňovat a v tomto boji polevovat.

Nelegální zaměstnávání cizinců má v posledních deseti letech v České republice stále rostoucí trend. Důvodem jsou hlavně nepříznivé pracovní podmínky lidí v zemích, ze kterých nejčastěji nelegální pracovníci do ČR směřují. Jedná se zejména o Ukrajinu, Vietnam a Moldavsko. Počet nelegálně pracujících cizinců z Ukrajiny v ČR se mezi roky 2014 a 2019 zdesetinásobil, což je nutné považovat za alarmující.

2. Cíl a metodika

2.1. Cíl práce

Cílem bakalářské práce, Nelegální zaměstnávání cizinců v České republice, je zhodnotit vývoj nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice v letech 2012 – 2019. Dílčím cílem je, pomocí analýzy Ročních souhrnných zpráv zpracovaných Státním úřadem inspekce práce, určit nejčastější obory zaměstnání a země, ze kterých do ČR nelegálně pracující za zaměstnáním migrují. Pomocí časových řad a při prokázání trendu je cílem bakalářské práce předpovědět vývoj nelegálně zaměstnaných cizinců pro rok 2020. Dalším dílčím cílem je určit determinanty, které ovlivňovaly nelegální zaměstnávání cizinců ve zvoleném období, a nalézt preventivní opatření, která by mohla zamezit růstu nelegálně zaměstnaných cizinců v ČR.

2.2. Metodika

Metodika bakalářské práce je založena na statistické analýze dat uveřejněných v Ročních souhrnných zprávách o výsledcích kontrolních akcí za roky 2012-2019 Státního úřadu inspekce práce. Dalším zdrojem dat budou údaje poskytované MV, MPSV, SUIP, ČSU a Ředitelství služby cizinecké policie. Pomocí metod časových řad, které jsou popsány níže, je v praktické části práce analyzován vývoj počtu kontrol nelegálně zaměstnaných cizinců s ohledem na obor zaměstnání a státní příslušnost a je vypočtena prognóza pro rok 2020. Práce je zpracována pomocí Microsoft Word a Microsoft Excel, ve kterém byly vypracovány grafy, tabulky a schéma.

2.2.1. Časové řady

Pod pojmem časová řada se rozumí chronologicky uspořádaná data, která mohou popisovat např. v demografii – počet jedinců konkrétní populace, v ekonomii – vývoj míry nezaměstnanosti nebo v sociologii vývoj mortality. Rozeznáváme řady stochastické (statistické), jejichž chování nelze jednoznačně popsat vzorcem a jsou zatíženy nejistotou, a druhým případem jsou řady deterministické, které lze popsat matematickým vzorcem. Časová řada představuje konkrétní realizaci odpovídajícího stochastického (náhodného) procesu. (Hindls a kolektiv, 2007)

Při klasické analýze časových řad se vychází z předpokladu, že každá časová řada může obsahovat tyto čtyři složky:

- trend
- cyklickou složku
- náhodnou složku
- sezónní složku

Trendem je u časových řad označován vývoj zkoumaného jevu, u kterého lze v dlouhém období vypořádat obecnou tendenci vývoje řady. Trend může být klesající, rostoucí nebo nemusí být u časové řady vůbec prokázán, nemusí existovat. Sezónní složka je pravidelně se opakující odchylka od trendu a perioda sezónní složky je menší než délka celého sledovaného období. Cyklická složka popisuje kolísání okolo trendu a to v důsledku dlouhodobého cyklického vývoje. Cyklická složka se často používá v makroekonomii. Stochastická (náhodná) složka se nedá popsat žádnou funkcí času. Je poslední možností po vyloučení trendu, cyklické a sezónní složky. (Křivý, 2012)

Cílem analýzy časové řady je určení mechanismu (modelu), podle kterého jsou generována konkrétní pozorovaná data. Pokud tento model známe, nebo se podaří trend modelu určit, lze podle každého takového modelu předpovědět budoucí vývoj řady a vhodnou volbou parametrů jej lze do jisté míry řídit a optimalizovat. V této bakalářské práci byla použita analýza trendové složky. Časové řady byly proloženy lineární a kvadratickou funkcí, které jsou dále znázorněny v tabulce č. 1 a pomocí kterých byl

předpovězen vývoj nelegálně zaměstnaných cizinců z Ukrajiny a Moldavska pro rok 2020. (Hindls a kolektiv, 2007)

Tabulka č. 1 – Příklady funkcí při analýze trendu

Lineární trend	$y_x = a_0 + a_1x$	Parametr a_1 představuje přírůstek hodnoty y připadající na jednotkovou změnu časové proměnné.
Polynomický trend	$y_x = a_0 + a_1x + a_2x^2 + \dots + a_nx^n$	Umožňuje najít trendovou funkci, která má extrém.

Zdroj: Křivý, 2012 – Vlastní zpracování

Pro určení spolehlivosti a přesnosti modelu byl pro každou funkci v MS Excel vypočten i koeficient determinace R^2 , který určuje, jakou část z celkové variability proměnné dokážeme pomocí modelu vysvětlit. Koeficient determinace může nabývat hodnoty od 0 do 1. Hodnota 1, která může být vyjádřena i v procentech (100%), znamená dokonalou predikci hodnot závisle proměnné. A naopak hodnota 0 (resp. 0%) znamená, že model nevysvětluje a nepřináší pro poznání závisle proměnné žádnou informaci, je pro danou časovou řadu nepoužitelný. Intervalová prognóza byla provedena pomocí výpočtu směrodatné odchylky v MS Excel, ze které byla vypočítána směrodatná chyba předpovědi jako druhá odmocnina směrodatné odchylky. Z těchto dvou parametrů a pomocí bodové prognózy, byla vypočtena intervalová prognóza. (Křivý, 2012)

3. Literární rešerše

V teoretické části práce, v kapitole literární rešerše, jsou vymezeny pojmy a terminologie, které jsou spjaty s tématem bakalářské práce „Nelegální zaměstnávání cizinců v ČR“, jako je závislá práce, migrace, povolení k pobytu, povolení k zaměstnání, a jiné. Dále jsou zde popsány zákony, které upravují problematiku pracovněprávních vztahů, a zákony, které vymezují pravomoci a povinnosti jednotlivých správních a kontrolních orgánů.

3.1. Legislativa

3.1.1. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

K 1. 1. 2007 nabyl účinnosti zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, který upravuje právní vztahy vznikající při výkonu závislé práce mezi zaměstnanci a zaměstnavateli a upravuje rovněž právní vztahy kolektivní povahy a podporu vzájemných jednání odborových organizací a organizací zaměstnavatelů. Tyto vztahy jsou vztahy pracovněprávními. V zákoníku jsou zapracovány příslušné předpisy Evropské unie.

Mezi základní zásady pracovněprávních vztahů, které jsou v zákoníku ošetřeny, patří:

- zvláštní zákonná ochrana postavení zaměstnance,
- uspokojivé a bezpečné podmínky pro výkon práce,
- spravedlivé odměňování zaměstnance,
- řádný výkon práce zaměstnancem v souladu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele,
- rovné zacházení se zaměstnanci a zákaz jejich diskriminace.

3.1.2. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Tento zákon zapracovává příslušné předpisy Evropské unie a upravuje zabezpečování státní politiky zaměstnanosti, jejímž cílem je dosažení plné zaměstnanosti a ochrana proti nezaměstnanosti.

V zákonu je popsána problematika zabezpečování práva na zaměstnání, sledování a vyhodnocování situace na trhu práce, uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti a činnosti dítěte, hospodaření s prostředky na politiku zaměstnanosti, poskytování podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci, aj. Zákon o zaměstnanosti jasně definuje pojem nelegální práce. Státní správu v oblasti státní politiky zaměstnanosti v České republice vykonávají Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV ČR) a Úřad práce České republiky (dále jen ÚP ČR).

3.1.3. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Dle Zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, je policista oprávněn zajistit cizince, pokud se cizinec dopustil jednání, na základě kterého může být povolený pobyt na území ČR ukončen nebo lze zahájit řízení o správním vyhoštění. Dále pak pokud již bylo zahájeno správní řízení o vyhoštění a je zjištěn jiný důvod pro zajištění cizince dle jiných právních předpisů. A v neposlední řadě je policista oprávněn zajistit cizince, pokud je důvod se domnívat, že cizinec neoprávněně vstoupil na území ČR nebo zde neoprávněně pobývá.

3.1.4. Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce

Zákon upravuje zřízení a postavení orgánů inspekce práce, kterými jsou Státní úřad inspekce práce a oblastní inspektoráty práce. Úřad a inspektoráty kontrolují dodržování povinností vyplývajících z právních předpisů týkajících se pracovních vztahů, pracovních podmínek a pracovních předpisů. Zákon jasně vymezuje působnost a příslušnost orgánů inspekce práce, práva a povinnosti při kontrole, přestupky a správní delikty a stanovuje sankce při nedodržování a porušování stanovených povinností. Konkrétní postupy orgánů inspekce práce při porušení povinností vyplývajících z pracovních vztahů upravuje Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

3.1.5 Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR

Stěžejním předpisem cizineckého práva je Zákon o pobytu cizinců, ve kterém lze nalézt základní úpravu pobytových povolení v oblasti zaměstnávání cizinců. V zákonu jsou jasně popsány veškeré podmínky a postupy pro získávání povolení k pobytům za účelem zaměstnání. Stanoveny jsou typy pobytových povolení, o které může cizinec v konkrétní situaci žádat, dokumenty, které musí cizinec předložit, a obecně celý postup od žádosti, doložení dokumentů až k samotnému získání daného pobytového povolení. Zákon o pobytu cizinců však poskytuje právní úpravu pouze pro pobyty dlouhodobé (pobyty nad 90 dní). Důvodem je fakt, že ČR je součástí Schengenského prostoru. Pravidla pro krátkodobé pobyty, tedy vstup do Schengenského prostoru, povolení k pobytu, vízové povinnosti, podmínky pro krátkodobé pobyty, určuje a je upraven evropskou legislativou. Lze tedy říci, že české zastupitelské úřady v zahraničí se řídí při vyřizování krátkodobých víz do 90 dnů podle následujících závazných evropských předpisů: (DANĚK, a další, 2018)

- Schengenským zahraničním kodexem,
- Vízovým kodexem,
- Seznamem zemí s vízovou povinností a bezvízovým stykem.

Dlouhodobá víza nad 90 dnů a jejich žádosti o ně zpracovává a rozhoduje o nich Ministerstvo vnitra České republiky (dále jen MV ČR), potažmo jeho příslušná krajská pracoviště.

3.2. Terminologie

V této části práce jsou vymezeny základní pojmy spojené s pracovněprávními vztahy, je zde vysvětlen pojem závislá práce, nelegální práce nebo zastřený pracovní poměr „švarcsystém“.

3.2.1. Zaměstnanec, zaměstnavatel, pracovní poměr

Zaměstnanec je fyzická osoba, která je jedním z účastníků pracovněprávního vztahu, na základě kterého se zavazuje vykonávat určitou závislou činnost (práci) pro zaměstnavatele. Fyzická osoba je způsobilá v pracovněprávních vztazích dnem dosažení 15 let a ukončením povinné školní docházky. (DANĚK, a další, 2018)

Zaměstnavatel je fyzická nebo právnická osoba, která zaměstnává fyzické osoby v pracovněprávních vztazích. Může jít i o fyzickou nebo právnickou osobu, která podniká podle zvláštních předpisů, jako je živnostenský zákon i přes to, že v daném okamžiku nezaměstnává nikoho. Zaměstnavatelé jsou povinni pečovat o vytváření a rozvíjení pracovněprávních vztahů v souladu se zákoníkem práce a dalšími právními předpisy. Fyzická osoba jako zaměstnavatel je způsobilá v pracovněprávních vztazích dnem dosažení 18 let. (ŠUBRT, 2009); (SCHMIED, 2016)

Pracovní poměr je založen pracovní smlouvou mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. Je jednou ze základních forem pracovněprávních vztahů. Pracovní smlouva musí být uzavřena písemně, ve dvou vyhotoveních. Musí obsahovat druh práce, který má zaměstnanec pro zaměstnavatele vykonávat, místo výkonu práce a den nástupu do práce. (SCHMIED, a další, 2013)

Další formou navázání pracovního poměru je dohoda o provedení práce (založená písemně v rozsahu do 300 hodin za rok) a dohoda o pracovní činnosti, která rovněž musí být uzavřena písemně v rozsahu maximálně 20 hodin týdně. Pracovní poměr musí být tedy jednoznačně sjednán na základě smluv uzavřených dle zákoníku práce, nikoliv na základě smluv uzavřených podle obchodního či občanského zákoníku. (KAPOUN, 2012)

3.2.2. Závislá práce

Závislá práce je v zákoníku definována jako práce, která je vykonávána ve vztahu podřízenosti zaměstnance a nadřízenosti zaměstnavatele, jménem a podle pokynů zaměstnavatele. Zároveň je závislá práce zaměstnancem vykonávána osobně a musí být vykonávána za **mzdu, plat nebo odměnu** za práci a na náklady a odpovědnost zaměstnavatele. Musí být vykonávána ve smluvené pracovní době na pracovišti zaměstnavatele, případně na jiném dohodnutém místě výkonu práce. Pracovní dobu zaměstnanci rozvrhuje, a určuje začátek a konec směn, zaměstnavatel. Toto jsou hlavní znaky závislé práce. Podle zákoníku práce platí, že závislá práce může být vykonávána výlučně v základním pracovněprávním vztahu. Z toho jasně vyplývá, že závislá práce může být vykonávána fyzickou osobou pro jinou fyzickou nebo právnickou osobu pouze na základě pracovní smlouvy nebo na dohodu o provedení práce nebo na dohodu o pracovní činnosti. Jak je i obsaženo v sousloví „závislá práce“, jde o určitou ekonomickou (hospodářskou) **závislost** zaměstnance na zaměstnavateli. Další znakem vyplývajícím z definic výše je **soustavnost**. (ANDRAŠČÍKOVÁ, 2015)

3.2.3. Nelegální práce

Podle znaků, které charakterizují závislou práci, je v praxi posuzováno a vyhodnocováno příslušnými kontrolními orgány, zda se v konkrétních případech o nelegální práci jedná, či ne.

Nelegální práci definuje Zákon o zaměstnanosti jako:

- výkon závislé práce fyzickou osobou mimo pracovněprávní vztah,
- pokud je fyzickou osobou cizinec, který vykonává závislou práci bez povolení (nebo v rozporu s povolením) k zaměstnání,
- případ, kdy cizinec vykonává závislou práci bez povolení k pobytu (v případech, kdy je povolení příslušnými právními předpisy vyžadováno).

Na nelegální práci lze pohlížet ze tří směrů. Může jít o takzvaný zastřený pracovněprávní vztah (známý také pod pojmenováním „švarcsystém“) nebo o bezesmluvní práci a nakonec samostatnou „kapitolou“ je pak nelegální zaměstnávání cizinců, které má svá další specifika. (DVOŘÁKOVÁ, a další, 2012); (KAPOUN, 2012)

Švarcsystém vykazuje velice podobné znaky jako závislá práce, z toho důvodu by měl být podle Zákoníku práce pracovněprávním vztahem. Formálně však obě strany vůči sobě vystupují jako podnikatelé, a proto v tomto případě nejde o vztah pracovněprávní, ale o vztah obchodněprávní. V literatuře je možné se setkat i s označením „zaměstnání na živnostenský list“. Hlavní motivací obou zúčastněných stran je ekonomická výhodnost, která spočívá především ve výši zatížení sociálními odvody a daňovými povinnostmi. Proto je zde i velký předpoklad, že se na takovéto spolupráci zaměstnavatel a zaměstnanec domluví. V České republice má švarcsystém své začátky v 90. letech 20. století. Samotné pojmenování se váže na podnikatele Miroslava Švarce, který ve svých obchodních domech tento systém „zaměstnávání“ uplatňoval. (DVOŘÁKOVÁ, a další, 2012)

3.2.4. Cizinec, imigrant, azylant, uprchlík

Za cizince je dle Zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, považována fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, a to včetně občanů Evropské unie. MV ČR rozděluje cizince do dvou skupin, a to na občany EU a jejich rodinné příslušníky a na občany třetích zemí. Za občany třetích zemí jsou považovány osoby, které nejsou občany států EU a zároveň nejsou občany Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska. (DANĚK, a další, 2018), (MV ČR, 2020)

Státní příslušnost a rodinný vztah k občanům Evropské unie je velice důležitým aspektem, od kterého se dále odvíjí pobytové postavení cizince. Dle pobytového postavení lze cizince rozdělit do tří základních kategorií:

- Občané EU a rodinní příslušníci občanů EU,
- Cizinci třetích zemí s vízovou povinností,
- Cizinci bez vízové povinnosti.

Za imigranty jsou v České republice považovány osoby žádající o azyl, občané, kteří se sdružují na území ČR na základě trvalého pobytu, dlouhodobého či krátkodobého víza, ale také přistěhovalci, kteří získali české státní občanství. (MV ČR, 2020)

Azylantem je cizinec s přiznanou mezinárodní ochranou buď ve formě azylu, nebo doplňkové ochrany. Vztahují se na něj pak stejná práva a povinnosti jako na cizince s trvalým pobytem (např. uplatnění na trhu práce nebo v oblasti sociálního zabezpečení). Doplňková ochrana je na rozdíl od azylu udělována na dobu určitou a po této době je přezkoumáváno, zda trvají důvody, pro které byla udělena. Pojem azylant a problematiku týkající se udělení azylu upravuje Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů- právní norma upravující problematiku mezinárodní ochrany v ČR v souladu s mezinárodními dokumenty. (DANĚK, a další, 2018)

Uprchlíkem je osoba, která splňuje definiční znaky uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy. Osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z politických, náboženských nebo rasových důvodů, která se proto nemůže vrátit do své vlasti. V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant. Podrobnější přehled o zaměstnávání cizinců, uprchlíků – azylantů dle mezinárodních právních předpisů nabízí tabulka č. 2.

Tabulka č. 2 – Podmínky pro zaměstnání cizince – azylanta

Status cizince	Podmínky pro zaměstnání
Nelegální migrant (není požádáno o mezinárodní ochranu - azyl či doplňkovou ochranu)	Nelze zaměstnat
Do 6 měsíců od požádání o mezinárodní ochranu (azyl či doplňkovou ochranu)	Nelze zaměstnat (§ 99 písm. a) ZoZ)
Po 6 měsících od požádání o mezinárodní ochranu (azyl či doplňkovou ochranu)	Povolení k zaměstnání (§ 97 písm. e) ZoZ)
Udělená mezinárodní ochrana (udělen azyl či doplňková ochrana)	Volný přístup na trh práce (§ 98 písm. c) ZoZ)
Cizinec s dlouhodobým vízem či pobytem za účelem strpění pobytu na území ČR	Povolení k zaměstnání (§ 97 písm. e) ZoZ)

Zdroj: DANĚK, a další, 2018 - Vlastní zpracování

3.3. Migrace

Migrace neboli stěhování, demografy též nazývána mechanický pohyb obyvatelstva, je forma prostorové mobility mezi dvěma územními jednotkami znamenající obvykle trvalou změnu pobytu. Migrace je pohyb obyvatelstva z jedné země či jednoho místa do země či místa druhého, kde se migranti chtějí usadit. Migrací dochází ke změně bydliště. Mezi hlavní důsledky migrace patří důsledky kulturní, populační a ekonomické. Migrace je jedním z nejdůležitějších regionálních procesů. (ŠIŠKOVÁ, 2001)

Migrace a měření migračních pohybů se dá vyčíslit následujícími výpočty:

1. migrační saldo = přistěhovalí – vystěhovalí
2. migrační obrat = přistěhovalí + vystěhovalí
3. migrační účinnost = migrační saldo / migrační obrat

Na základě lokalizace rozlišujeme dva druhy migrace, migraci mezinárodní (mezistátní) a migraci vnitrostátní (vnitřní). K migraci mezinárodní dochází, pokud obyvatelstvo migruje na území jiného státu, vnitřní migrace probíhá uvnitř státu. K migraci může docházet také na základě dobrovolnosti resp. nedobrovolnosti. Dobrovolná migrace je aktem vědomé dobrovolné volby, jako je například studijní migrace či migrace za účelem sjednocení rodin. Nedobrovolnou migrací pak rozumíme situaci, kdy je migrace vynucena jinou silou, například v důsledku nepříznivých environmentálních ohrožení či politické situace dané země. Z časového hlediska je možné kategorizovat migraci na dočasnou a permanentní. (KING, 2008); (ŠIŠKOVÁ, 2001)

3.3.1. Důvod migrace cizinců

Migrace obyvatelstva je způsobena nespokojeností obyvatel v místě, kde se narodili. Důvodem pro migraci může být politická nesvoboda, nepříznivé ekonomické podmínky, chudoba, nekvalitní životní prostředí a v případě uprchlíků například náboženské či rasové pronásledování. Jedním z nejvýznamnějších důvodů současné migrace jsou rostoucí rozdíly mezi bohatými a chudými zeměmi. Mezi dvě kategorie důvodů migrace patří „Push“ faktory a „Pull“ faktory. „Push“ faktory jsou negativní skutečnosti, které vyhánějí obyvatele z jejich země, jako jsou například ozbrojené konflikty, politická nestabilita, pronásledování, sociální nerovnosti a podobně. Do „Pull“ faktorů jsou zahrnovány pozitivní příčiny, které lákají obyvatele k migraci do jiné země.

Pro příklad lze vyjmenovat lepší pracovní příležitosti, vysokou životní úroveň cílové země, možnosti vzdělání, sloučení s rodinou, bezpečný život a svobodu. (ŠIŠKOVÁ, 2001)

3.3.2. Pracovní migrace - situace v České republice

V České republice lze o větší migraci hovořit až po roce 1989. Do roku 1989 docházelo k pracovní migraci v malé míře, a i ta byla přísně sledována, kontrolována a regulována státem. Po pádu komunistické strany lze v ČR identifikovat pět období pracovní migrace. S počátkem politické a ekonomické transformace v letech 1990 – 1992 se objevovaly první návrhy legislativy na podobu migrační politiky, určení odpovědných institucí a orgánů. Do České republiky v tomto období začínali proudit první porevoluční imigranti. Dalším obdobím jsou roky 1993 – 1996, kdy ČR procházela zatím úspěšnou transformací, ekonomickými reformami a zařadila se na špičku mezi zeměmi střední a východní Evropy. V této době sílil příliv ekonomických imigrantů především z východu. V roce 1997 – 1999 pak došlo k ekonomické nerovnováze, vlády se snažily urychlit proces transformace a tím vyřešit mikro i makro-ekonomické problémy. Imigrační politika se zpřísnila a co do počtu imigrantů se dá říci, že byl jejich příliv zbrzděn. (NEKORJAK, a další, 2007)

V letech 2000 – 2004 se ekonomická situace v České republice opět zlepšila. Státní orgány a příslušné instituce měly prostor se věnovat migrační politice, a proto v platnost vešly nové migrační zákony. Imigrační politika a státní opatření v praxi začala být čím dál více restriktivní. V roce 2000 byla dokonce zavedena pro země, jako je Ukrajina, Rusko, Moldávie, Kazachstán a další, víza a dočasně bylo dosaženo poklesu registrovaných cizinců v ČR. Posledním pátým obdobím, ve kterém došlo k velkým změnám v oblasti migrace, je vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004. Vstupem ČR do Evropské unie vzrostl počet zemí, jejichž občané nemusí žádat o pracovní povolení, platí jen ohlašovací povinnost. Integrace Česka do globální ekonomiky podnítila další příliv zahraničních dělníků, ale také kvalifikované pracovní síly. Zároveň s sebou přinesla i zájem a příliv zahraničních investorů a vznik nových zahraničních poboček nadnárodních firem, což pro české obyvatelstvo znamenalo vznik nových pracovních pozic různého zaměření a odbornosti. (NEKORJAK, a další, 2007)

3.3.3. Projekty v oblasti ekonomické migrace

Projekty v oblasti ekonomické migrace, jsou projekty realizované v rámci meziresortní spolupráce ústředních orgánů státní správy. Tyto projekty představují účinný nástroj podpory migrace vybraných cílových skupin občanů třetích států. Jde především o občany, na jejichž vstupu a pobytu na území České republiky má český stát a zaměstnavatelé zvýšený zájem. Hlavním cílem migračních projektů je zefektivnit migrační procedury, a to například zjednodušením procesu podávání a vyřizování žádostí cizinců o pracovní povolení či povolení k pobytu, o vydání zaměstnaneckých karet apod. Nejčastěji se jedná o programy zaměřené na pracovní migraci vysoce kvalifikovaných pracovníků, ale výjimkou nejsou ani projekty, které cílí na cizince se střední a nižší kvalifikací. Mezi tyto programy patří:

- Program Fast Track,
- Program Welcome Package,
- Program zaměřený na vysoce kvalifikované občany Ukrajiny a Indie,
- Program – Režim ostatní státy,
- Program klíčový a vědecký personál.

Jak už napovídá název, v programu Fast Track jde především o zrychlení procedury pro vnitropodnikově převáděné a lokalizované zaměstnance a statutární orgány zahraničních investorů. Cílovou skupinou jsou proto zejména vysoce kvalifikovaní specialisté a manažeři. V roce 2018 tento projekt využilo 170 pracovníků. Nejvyšší počet uchazečů byli občané Indie, USA a Japonska. Dle odvětví šlo pak především o specialisty a manažery zaměstnané v oblasti průmyslu, informačních technologií nebo služeb. (MSMT ČR, 2020)

Welcome Package je projekt zaměřený na investory. Cílem projektu je dosažení časových úspor v rámci migračního procesu statutárních orgánů a zaměstnanců zahraničních investorů do kapitálově propojených obchodních společností v ČR či organizačních složek, které byly formálně založeny, ale pro zahájení podnikání potřebují přemístit know-how činnosti zahraničního investora do ČR. Od roku 2017 je navíc projekt rozšířen i o tyto možnosti pro vysoce kvalifikované zaměstnance takzvaných „start-upů“. (Czech Invest, 2020)

Další z projektů zaměřených na vysoce kvalifikované zaměstnance byl soustředěn na cizince z Ukrajiny, byl zahájen v roce 2016, a v roce 2018 byl projekt rozšířen i na občany Indie. Tento projekt je určen pro tuzemské zaměstnavatele, kteří mají dlouhodobý problém s obsazením volných pracovních míst vysoce kvalifikovaným specialistou z řad občanů ČR respektive občanů EU. Cílem projektu je dosáhnout maximálního zjednodušení zpracování žádostí a časových úspor při získávání zaměstnaneckých a modrých karet pro občany Ukrajiny a Indie, kteří budou na území České republiky vykonávat vysoce kvalifikovanou činnost v oblasti výroby, služeb nebo ve veřejném sektoru. V roce 2016 bylo do projektu zařazeno 35 296 uchazečů od 1 780 společností. Konkrétně pak v roce 2018 bylo do tohoto projektu zapojeno 71 společností působících v ČR, 461 uchazečů z Ukrajiny a 49 z Indie. Největší zájem byl v sektoru zdravotnictví, ale také o IT profese, jako jsou programátoři, IT specialisté, vývojáři softwarů atd. (MZV ČR, 2020)

Dalším rozšířením projektu byl podprojekt „Zemědělec“, kam bylo možné zařadit i zaměstnance se střední a nižší kvalifikací. Obdoba režimu Ukrajina byla později rozšířena i na další státy. Projekt Ostatní státy běží od roku 2018 a slouží k cílenému a výběrovému přijímání a vyřizování žádostí o zaměstnanecké karty pro občany Mongolska, Filipín a Srbska. Tito cizinci vykonávají kvalifikovanou práci v oblasti výroby nebo ve veřejném sektoru. V roce 2018 bylo do projektu zařazeno 75 společností a 934 uchazečů z Mongolska, 304 uchazečů z Filipín a 430 uchazečů ze Srbska. (ZS ČR, 2020)

Program klíčový a vědecký personál byl schválen usnesením vlády v srpnu 2019 a je realizován v souladu s nařízením vlády, které stanovilo maximální počet žádostí o vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem podnikání, žádostí o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem investování a žádostí o zaměstnaneckou kartu, které lze ročně podat na zastupitelském úřadě. Cílem Programu je poskytnout podporu významným českým a zahraničním investorům, výzkumným organizacím, technologickým společnostem a společností typu start-up, které do České republiky potřebují přivést cizince v postavení statutárních orgánů, manažery či specialisty. Za tímto účelem je cizincům poskytnuta možnost zjednodušení administrativy spojené s podáním žádosti o pobytové oprávnění a je zajištěno, že vyřízení žádosti o pobytové oprávnění proběhne do 30 dnů od jejího podání. Program není teritoriálně omezen a je realizován ve všech třetích zemích.

U některých zemí je maximální počet žádostí o zaměstnaneckou kartu a dlouhodobé vízum za účelem podnikání omezený kvótou, která je stanovena nařízením vlády. Program je určený pro zákonodárce, řídicí pracovníky, technické a odborné pracovníky, ovšem s výjimkou zdravotnických profesí, pro které je určen pouze Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec. (MPO ČR, 2020)

3.4. Kontrolní orgány

V následující kapitole jsou popsány nejdůležitější státní orgány, jejichž jednou z mnoha úloh je také kontrolní činnost v oblasti nelegálního zaměstnávání.

3.4.1. Ministerstvo vnitra ČR

V minulosti bylo v pravomoci Úřadu práce ČR vydávat povolení k zaměstnání pro všechny cizince. V červnu roku 2014, kdy byly zavedeny zaměstnanecké karty, se příslušným orgánem pro rozhodování a zpracování veškerých žádostí k dlouhodobému pobytu na území ČR a potažmo k povolení pobytu za účelem zaměstnání stalo Ministerstvo vnitra ČR. V současné době vydává povolení k zaměstnání Úřad práce ČR cizincům jen ve výjimečných případech, které jsou stanoveny v zákonu o zaměstnanosti. Samostatný rozhodovací proces probíhá na příslušných krajských pracovištích MV ČR a to bez ohledu na to, zda byla žádost podána na území ČR nebo na některém ze zastupitelských úřadů v zahraničí. Konkrétní krajské pracoviště pro zpracování žádosti je určeno dle budoucího pobytu cizince. Kromě nově podaných žádostí má na starost ministerstvo i prodlužování dlouhodobých pobytů či jakékoliv další úkony s tímto spojené, jako je například vyřízení žádosti o souhlas se změnou zaměstnavatele, pracovního zařazení, změnu místa výkonu práce nebo zaměstnání držitele pobytového povolení na další pracovní pozici u stejného zaměstnavatele. V neposlední řadě je také MV ČR orgánem příslušným pro hlášení místa pobytu cizince na území ČR a to v případě modrých a zaměstnaneckých karet. (DANĚK, a další, 2018); (MV ČR, 2020)

3.4.2. Celní správa

Celní správa je zřízena Zákonem č. 12/2012 o Celní správě České republiky, jejím úkolem je vybírání cla, daní, kontrola mýta a dálničních nálepek, kontrola evidence tržeb,

kontrola v oblasti silniční dopravy, vybírání a vymáhání pokut a v neposlední řadě kontrola nelegálního zaměstnávání cizinců. Celní správa má dva základní stupně. Prvním stupněm je Generální ředitelství cel, které sídlí v Praze a druhým stupněm jsou celní úřady, kterých je v České republice patnáct. Celní úřady jsou v krajských městech, celkem 14 krajských pracovišť, a patnácté je na letišti Václava Havla - Celní úřad Ruzyně v Praze. Nadřízeným orgánem Celní správy ČR je Ministerstvo financí ČR. Kontroly zaměstnávání cizinců provádí celní úřady od 1. října 2004 dle § 125 a 126 odst. 4 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Celní správa ČR kontroluje u cizinců ze zemí mimo EU pracovní povolení a jeho platnost pro Českou republiku, zaměstnaneckou kartu nebo modrou kartu jsou-li podle tohoto zákona v konkrétním případě vyžadovány. (Celní správa, 2020)

Pokud cizinec požádá o prodloužení povolení k zaměstnání, může být i nadále zaměstnán i v době po uplynutí platnosti povolení až do pravomocného rozhodnutí o prodloužení platnosti povolení k zaměstnání. Dále kontroluje, zda cizinec vykonává práci pro právnickou či fyzickou osobu na základě pracovněprávního vztahu. Zaměstnavatelé pak musejí plnit, dle § 87 a 88 zákona, informační povinnost vůči úřadu práce, pokud zahraniční zaměstnanec s povolením k práci zaměstnávají. Postup při provádění kontroly se dle ustanovení § 126 zákona o zaměstnanosti řídí zvláštním právním předpisem, kterým je zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů. Generální ředitelství cel pořádá pravidelné celostátní kontrolní akce, které jsou zaměřeny na určitá odvětví, dle výsledků prováděných analýz a na základě aktuální situace na trhu práce. Celní úřady také provádějí i kontroly v rámci běžné kontrolní činnosti. Zjištěná porušení Celní správa ČR předává oblastním inspektorátům práce, které zahajují správní řízení. (Celní správa, 2020)

3.4.3. Státní úřad inspekce práce

Státní úřad inspekce práce a oblastní inspektoráty jsou správními orgány, které mají Zákonem č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, jasně vymezenou působnost. V čele Úřadu je generální inspektor a v čele inspektorátu je vedoucí inspektor. Kontrolní činnost orgánů inspekce práce je v jednotlivých letech realizována v souladu s Ročním programem kontrolních akcí Státního úřadu inspekce práce, který je projednáván s Radou vlády pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, organizacemi zaměstnavatelů a vyššími

odborovými orgány a je schválen MPSV. Do těchto programů jsou některé z hlavních kontrolních akcí zařazovány pravidelně každý rok. Mezi tyto akce patří například akce prováděné na základě přijatých podnětů, kontroly agentur práce, kontrol v oblasti BOZP a v neposlední řadě kontroly zaměřené na nelegální zaměstnávání. Orgán inspekce práce při kontrolách plní svou preventivní ale také represivní úlohu. (DANĚK, a další, 2018); (KAPOUN, 2012)

V Ročním programu kontrolních akcí je zohledněna strategie Evropské unie a Národního akčního programu bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci České republiky. Dále také jsou v programu zohledněny výsledky rozborů pracovní úrazovosti, analýzy a statistiky z přijatých podnětů k provedení kontrol a poznatky z kontrolních činností z minulých let. V programu je jasně zadaný počet kontrol na konkrétní období a konkrétní oblast s jasně vymezenými dílčími úkoly a cíli jednotlivých kontrol. (SÚIP, 2020)

Oblastní inspektoráty práce

- OIP Hlavní město Praha
- OIP Středočeský kraj
- OIP Jihočeský kraj a Vysočina
- OIP Plzeňský a Karlovarský kraj
- OIP Ústecký a Liberecký kraj
- OIP Královéhradecký a Pardubický kraj
- OIP Jihomoravský a Zlínský kraj
- OIP Moravskoslezský a Olomoucký kraj

3.4.4. Policie ČR – Služba cizinecké policie, Odbor cizinecké policie

V minulosti měla Služba cizinecké policie původně na starosti celou agendu dlouhodobých pobytů cizinců. V současné době však agendu dlouhodobých pobytů cizinců zaštiťuje Ministerstvo vnitra ČR. Hlavní úlohou Služby cizinecké policie v souvislosti se zaměstnáváním cizinců je povinnost cizinců a občanů Evropské unie ohlásit místo či změnu místa jejich pobytu na území ČR, ale to jen v konkrétních případech jako je například sezónní zaměstnávání cizinců a krátkodobá víza. (DANĚK, a další, 2018)

Vysoce specializovanou složkou Policie České republiky, která plní úkoly související s odhalováním nelegální migrace či uplatňováním represivních opatření vůči cizincům zdržujících se na území České republiky je Cizinecká policie. Dle zákona č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky, patří mezi její povinnosti a pravomoci: (Policie ČR, 2020)

- pobytová kontrola,
- eskortní činnost v souvislosti s vyhošťováním cizinců nebo v souvislosti s průvozem cizinců přes území,
- veškeré úkony v souvislosti se zajištěním za účelem správního vyhoštění, zjišťování totožnosti cizince nebo plnění závazku vyplývajícího z mezinárodní smlouvy.

Činnosti pro veřejnost zajišťuje oddělení pobytových agend, které spadá pod odbor cizinecké policie. Mezi činnosti pro veřejnost oddělení pobytových agend patří:

- vydávání potvrzení o oprávněnosti k pobytu cizinců na území ČR pro potřeby matričních úřadů k uzavření sňatků cizinců,
- rozhodování o prodloužení platnosti a doby pobytu na vízum k pobytu do 90 dnů,
- přijímání oznámení o ztrátě, odcizení či zničení cestovního dokladu,
- plnění funkce ohlašovacího orgánu vůči cizincům a ubytovatelům,
- přijímání prohlášení cizince o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu,
- ověřování pozvání cizince na území ČR. (Policie ČR, 2020)

3.5. Povolení k pobytu a povolení k zaměstnání na území ČR

3.5.1. Oprávnění k pobytu na území ČR pro cizince třetích zemí

Možností k legálnímu pobytu cizinců třetích zemí na území ČR, které legislativa ČR umožňuje, je v zákoně č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, popsáno a definováno hned několik. Vzory dokladů vydávaných cizincům na území ČR jsou pro ilustraci v Obrázku č. 1.

Mezi legální oprávnění k pobytu na území ČR patří:

- Krátkodobá víza (k pobytu do 90 dnů),
- Dlouhodobá víza (k pobytu nad 90 dní),
- Dlouhodobé pobyty,
- Oprávněné za účelem podnikání,
- Zaměstnanecká karta,
- Za účelem společného soužití rodiny na území ČR,
- Trvalý pobyt.

Obrázek č. 1 – Vzory dokladů vydávaných cizincům na území ČR

Zdroj: MV ČR, 2021.

Kromě vyplnění žádosti o příslušné povolení k výkonu zaměstnání, práce či pobytu na území ČR je cizinec v rámci řízení povinen prokázat určité skutečnosti, které podkládá konkrétními dokumenty. Ve všech případech podaných žádostí je rozhodováno ve správním řízení, proto jsou na dokumenty uplatňovány obecné požadavky. Podle

poslední novely zákona o pobytu cizinců, mohou být některé dokumenty, jako například cestovní doklad nebo doklad prokazující účel pobytu, předkládány pouze v originále. Další z dokladů a dokumentů pak musí být úředně ověřené. Dokumenty v cizím jazyce musí být úředně přeloženy do českého jazyka, tzn. překlady vyhotovené soudním tlumočnickem jmenovaným krajským úřadem. Jedinou výjimkou pro překlady je slovenský jazyk, který je z pohledu legislativy považován za jazyk na stejné úrovni jako jazyk český. Stáří dokumentů nesmí přesáhnout 180 dnů. (DANĚK, a další, 2018); (MV ČR, 2020)

Důvodem pro zamítnutí žádosti o dlouhodobý pobyt na území ČR je například:

- Nepředložení nezbytných dokladů ve stanovené lhůtě,
- Nepravdivě či lživě vyplněná žádost,
- Předložení padělaných nebo pozměněných náležitostí, které jsou podstatné pro posouzení žádosti a neodpovídají skutečnosti,
- Cizinec je nežádoucí osobou,
- Cizinec je zařazen do Schengenského informačního systému,
- Existuje-li důvodné podezření, že by mohl cizinec při svém pobytu na území ČR ohrozit bezpečnost státu,
- Existuje-li důvodné podezření, že by mohl cizinec při svém pobytu na území ČR závažným způsobem narušit veřejný pořádek nebo ohrozit mezinárodní vztahy ČR,
- Trpí-li cizinec závažnou nemocí uvedenou v požadavcích opatření před zavlečením infekčního onemocnění, není mu další pobyt na území povolen,
- Pokud se žadatel bez vážného důvodu nedostaví k výsledku, odmítne vypovídat nebo ve výpovědi uvede nepravdivé informace,
- Nepředloží-li cizinec doklad o cestovním zdravotním pojištění,
- Nesplní-li cizinec zákonem stanovené podmínky pro udělení povolení,
- Jsou-li zjištěny skutečnosti, které nasvědčují tomu, že po uplynutí lhůty pro povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR cizinec neopustí území,
- Jsou-li zjištěny skutečnosti, které nasvědčují tomu, že cizinec hodlá povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR zneužít k jinému účelu,

- Pokud cizinec neuhradil pokutu či náklady na řízení vzniklé v souvislosti s řízením vedeným podle zákona o pobytu cizinců,
- Dopustil-li se cizinec obcházení zákona například uzavřením účelového manželství nebo bylo-li účelově určeno otcovství,
- Není-li cizinec osobou trestně zachovalou.

3.5.2. Nelegální vstup a pobyt osob na území ČR

Pod pojmem „Nelegální migrace přes státní hranice ČR“ se do roku 2008 rozuměly skutečnosti, ve kterých osoby (cizinci i občané ČR) nedovoleným způsobem překročily státní hranice ČR. Konkrétními zjištěnými případy pak byly neoprávněné vstupy cizinců na území ČR, ale i případy, kdy cizinci nedovoleným způsobem území ČR opouštěli nebo se o neoprávněný přechod státních hranic prokazatelně pokusili. Dalším porušením, týkajícím se nelegálního vstupu, jsou pokusy o neoprávněný přechod hranic za použití neregulérních cestovních dokladů, přechody státních hranic za účasti převaděčů nebo případy osob nalezených v úkrytech dopravních prostředků. V neposlední řadě pak může jít i o pokusy vstupu na území ČR i přes trvající trest vyhoštění dané osoby uložený soudem či pravomocné rozhodnutí o správním vyhoštění. (ČSÚ, 2019), (MV ČR, 2020)

Od roku 2008 jsou sledovány dvě základní kategorie nelegální migrace:

- Nelegální překročení vnější schengenské hranice ČR,
- Nelegální pobyt.

Nelegálního překročení vnější schengenské hranice se dopouštějí osoby, které nedovoleně překročily nebo se pokusily o nedovolené překročení vnější schengenské hranice ČR, kterou je mezinárodní letiště. Za osoby jsou považovány jak cizinci, tak i občané ČR. Za nelegální pobyt je považováno zjištění cizince na území České republiky, včetně tranzitního prostoru na mezinárodních letištích, který porušuje zákonem předepsané podmínky pro pobyt cizinců. V této kategorii je pod pojmem osoba rozuměn pouze cizinec. Od roku 2008 jsou tedy prováděny kontroly jen na vnějších (vzdušných) hranicích schengenského prostoru. Státní hranice se sousedními státy jsou vnitřní hranicí schengenského prostoru. Jako nelegální pobyt jsou pak označovány případy nelegálního vstupu na území ČR, kdy osoby, které překročily vnitřní hranice státu, vstoupily na území ČR bez náležitostí nutných k pobytu v České republice. (ČSÚ, 2019)

3.5.3. Správní vyhoštění

Správní vyhoštění je ukončení pobytu cizince na území. Toto rozhodnutí je spojeno se stanovením doby k vycestování z území a doby, po kterou nelze umožnit cizinci vstup na území České republiky a členských států Evropské unie. Na základě pravomocného rozhodnutí o správním vyhoštění je cizinec Ředitelstvem služby cizinecké policie označen za nežádoucí osobu. Následně je cizinec zařazen do evidence nežádoucích osob. Rozhodnutí o správním vyhoštění má dvojí povahu, ta je složena z povinnosti pozitivní a povinnosti negativní. Povinností pozitivní je nucené opuštění ČR, naopak povinností negativní je nucené zdržení se na území ČR případně na území EU. Vyhoštěním se rozumí jakékoliv opatření vynucující odjezd cizince z území. Správní orgán pak v rozhodnutí jasně stanoví dobu, do které musí cizinec splnit pozitivní povinnost stanovenou v rozhodnutí, tzn. opustit území ČR. V legislativě ČR je délka této doby stanovena v rozmezí 7 až 60 dnů, ale dle Zákona č. 326, o pobytu cizinců na území ČR, může být stanovena až na dobu 3 let. (ADÁMKOVÁ, 2015)

3.5.4. Povolení k zaměstnání

Povolení k zaměstnání s ohledem na situaci na trhu práce vydává příslušná krajská pobočka Úřadu práce, dále je ÚP. Musí jít o volné pracovní místo. Toto povolení platí pouze pro konkrétního žadatele a konkrétního zaměstnavatele, který je na rozhodnutí uveden. Dále platí pouze pro konkrétní druh práce a místo výkonu pracovní pozice. Povolení k zaměstnání je nepřenosné a lze ho prodloužit. V žádosti o povolení k zaměstnání je povinné vyplnit identifikační údaje cizince (jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, státní občanství, rodné číslo nebo datum a místo narození, nebylo-li rodné číslo přiděleno), číslo cestovního dokladu a název orgánu, kterým byl doklad vydán, dále pak adresu v zemi trvalého pobytu, identifikační údaje budoucího zaměstnavatele (název a sídlo firmy, identifikační číslo), místo výkonu práce, druh práce, doba, po kterou by měl být cizinec zaměstnáván. Povolení k zaměstnání potřebuje cizinec ze třetích zemí, který pobývá na území ČR na základě krátkodobého víza a chce pracovat v ČR. V těchto případech se jedná například o sezonní práce na dobu maximálně 6 po sobě jdoucích měsíců. Jde o práci závislou na ročním období, seznam zaměstnání závislých na ročním období stanovuje MPSV ČR vyhláškou. Dalšími případy povolení s ohledem na situaci na trhu práce je pokud jde o držitele povolení

k dlouhodobému pobytu za účelem podnikání nebo investování, krátkodobé zaměstnání na dobu do 3 měsíců, dočasné přidělení cizince zahraničním zaměstnavatelem k výkonu práce k uživateli na území ČR. (ČSÚ, 2019)

Povolení k zaměstnání bez ohledu na situaci na trhu práce je vydáváno cizinci, který je vyslán na území ČR zahraničním zaměstnavatelem na základě smlouvy uzavřené s tuzemskou právnickou či fyzickou osobou k plnění úkolů, které z této smlouvy vyplývají. Další možností je vydání povolení cizinci, který, v časově vymezené době, bude zaměstnán za účelem zvyšování svých dovedností a kvalifikace ve zvoleném oboru a zaměstnání, tzv. stáž. Povolení může získat také cizinec do věku 26 let věku, zaměstnaný příležitostnými a časově omezenými pracemi v rámci výměnných pobytů mezi školami nebo v rámci programů pro mládež, kterých se Česká republika účastní. Cizinec potřebuje povolení k zaměstnání, pokud je svým zahraničním zaměstnavatelem mimo území EU, Islandu, Norska, Lichtenštejnska nebo Švýcarska vyslán k výkonu práce do ČR. Povolení k zaměstnání je nutné i pro žadatele o udělení mezinárodní ochrany nebo pro cizince, kterému bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu podle pobytového zákona nebo mu za stejným účelem bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu. (ČSÚ, 2019)

3.5.4.1. Modrá karta

Modrá karta opravňuje cizince k dlouhodobému pobytu za účelem výkonu zaměstnání, které vyžaduje vysokou kvalifikaci. Za vysokou kvalifikaci je považováno řádně ukončené vysokoškolské vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání trvající minimálně 3 roky. Pro získání modré karty uveřejňuje MPSV databázi volných pracovních pozic. Modrá karta je vydávána cizincům s uzavřenou pracovní smlouvou nejméně na dobu jednoho roku a s týdenní pracovní dobou, která je stanovena zákonem. (MV ČR, 2020)

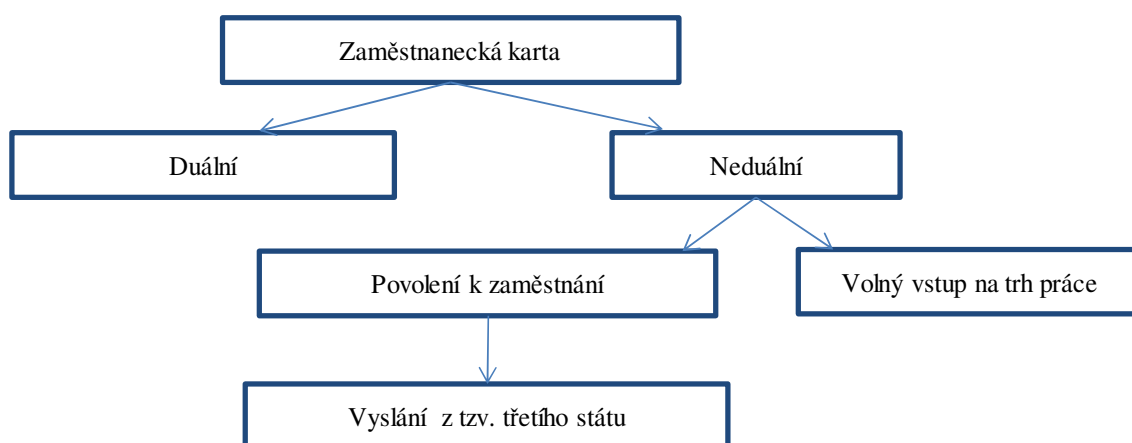
Mezi povinnosti držitele modré karty patří:

- oznámit změnu zaměstnavatele a změnu pracovního zařazení,
- oznámit ukončení zaměstnání v době platnosti modré karty MV ČR ve stanovené lhůtě,
- oznámit důležité skutečnosti související s pobytem na území ČR (změna bydliště, změna/ztráta či odcizení cestovního dokladu/dokladu totožnosti, změna jména nebo příjmení, změna osobního stavu atd.).

3. 5.4.2. Zaměstnanecká karta

Zaměstnanecká karta je druh povolení k dlouhodobému pobytu pro cizince na území ČR, jehož účelem je zaměstnání s délkou pobytu delší než 3 měsíce. Zaměstnanecká karta nahrazuje vízum k pobytu na 90 dní za účelem zaměstnání a zelenou kartu, která se již nevydává. Pro cizince, který získal zaměstnaneckou kartu, ze zákona vyplývají oprávnění k pobytu na území ČR, oprávnění pracovat na pracovní pozici, na kterou byla vydána, v tomto případě má karta tzv. duální charakter. Zaměstnanecká karta existuje i v režimu neduálního dokladu, a v takovém to případě je dle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti vyžadováno nadále povolení k zaměstnání. Tento druh povolení se nejčastěji vydává na dobu trvání pracovněprávního vztahu nebo na dobu platnosti rozhodnutí příslušného orgánu, nejdéle však na 2 roky. Platnost lze opakovaně prodlužovat. Zaměstnanecká karta je určena pro cizince ze všech států světa, ne však pro občany Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru, Švýcarska a jejich rodinných příslušníků. Na obrázku č. 2 je graficky znázorněno rozdělení zaměstnanecké karty v duální a neduální režimu. Duální karta v sobě zahrnuje jak oprávnění k legálnímu výkonu práce, tak i k pobytu cizince na území ČR. Druhou možností je neduální varianta, kdy cizinec žádá o oprávnění k pobytu na území ČR na základě povolení k zaměstnání. (DANĚK, a další, 2018)

Obrázek č. 2 – Schéma rozdělení zaměstnanecké karty

Zdroj: DANĚK, a další, 2018 - Vlastní zpracování

3.6. Nelegální zaměstnávání

Kontrolu nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice provádí Celní správa ČR, Policie ČR odbor cizinecké policie, Státní úřad inspekce práce. Tyto orgány provádějí kontrolu buďto jednotlivě podle svých pravomocí a stanovených úkolů, nebo společně. Každý rok, v rámci kontrolní činnosti, provádí orgány inspekce práce, kontroly zaměřené na odhalování nelegálního zaměstnávání cizinců. Tyto kontroly probíhají buď z podnětu kontrolních orgánů nebo na základě podnětů, obdržených od občanů nebo jiných kontrolních orgánů a institucí, např. z Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, krajských poboček Úřadu práce ČR, Celní správy a Policie ČR-Služby cizinecké policie. Přestože je v České republice každý rok proveden velký počet kontrol, je zřejmé, že trend nelegálního zaměstnávání cizinců se rok od roku pomalu zvyšuje. Překážkou nejsou ani nepříznivé důsledky a postihy, které pak vznikají zaměstnavateli a nelegálně zaměstnaným cizincům. (DANĚK, a další, 2018); (KAPOUN, 2012)

Nelegální zaměstnávání není pouze výkon práce cizince bez některého z výše zmíněných oprávnění, ale také výkon práce v rozporu s vydaným oprávněním. Tím je myšleno, že i cizinec s vydanou platnou duální kartou se může dopustit výkonu nelegální práce a to především pokud druh práce, místo výkonu práce či zaměstnavatel nesouhlasí s informacemi, na základě kterých byla duální karta vydána. V případě, že se cizinec dopustí nelegálního zaměstnání, hrozí jemu i zaměstnavateli vysoké pokuty a sankce. Pro zaměstnavatele je to pokuta až do výše 10 000 000 Kč, s tím, že minimální pokuta je ve výši 50 000 Kč. Zaměstnanci hrozí pokuta až 100 000 Kč. Zaměstnavatel, kterému byla pravomocně udělena pokuta za to, že umožnil cizinci výkon nelegální práce, čelí dalším sankcím. Zaměstnavatel je povinen cizinci uhradit dlužnou odměnu a zaslat tuto odměnu do státu cizincova občanství, dále pak uhradit částku za pojistné na všeobecné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení včetně penále. (KAPOUN, 2012); (MV ČR, 2020)

Dalším z povinností zaměstnavatele je povinnost hlášení volných pracovních míst. Pokud nahlášené volné místo na krajské pobočce ÚP ČR není do 30 dnů obsazeno, je zařazeno do příslušné Centrální evidence volných pracovních míst. Zaměstnavateli, kterému je pravomocně uložena pokuta za nelegální zaměstnávání, je na dobu 4 měsíců

znemožněno zveřejňovat volná pracovní místa, na základě kterých má pak možnost pro své budoucí zaměstnance – cizince zahájit příslušný proces pro získání zaměstnanecké či modré karty. Pokud má již zaměstnavatel tato volná pracovní místa v Centrální evidenci zveřejněna, jsou automaticky vyřazena. V tomto směru je pak situace zjištěná, že daný zaměstnavatel byl označen za nespolehlivého, fatální pro cizince, který už má o zaměstnaneckou či modrou kartu zažádáno, ale pravomocné rozhodnutí ještě nebylo vydáno. V tomto případě nebude cizincově žádosti vyhověno a cizinec tak ztratí možnost legálního zaměstnání na území ČR, na které čekal několik měsíců. (DANĚK, a další, 2018); (KAPOUN, 2012); (MV ČR, 2020)

4. Vlastní práce

Primárním zdrojem pro zpracování praktické části bakalářské práce jsou data uveřejněná v Ročních souhrnných zprávách o výsledcích kontrolních akcí za roky 2012-2019 Státního úřadu inspekce práce. Dalším zdrojem dat jsou údaje poskytované MV ČR, MPSV ČR, SUIP, ČSU a Ředitelství služby cizinecké policie. V následujících kapitolách praktické části práce je popsán a analyzován vývoj nelegálního zaměstnávání v letech 2012 – 2019 se zaměřením na státní příslušnost cizinců nelegálně zaměstnaných na území ČR a na odvětví, ve kterém jsou nelegálně pracující nejčastěji zaměstnáváni. Dále jsou zde vymezeny determinanty, které tento vývoj ovlivnily. Pomocí časových řad a trendové funkce je v praktické části práce formulována predikce vývoje pro rok 2020 v oblasti nelegálně pracujících cizinců. V samostatné kapitole jsou pak popsány nejčastější provinění a porušení zákona a navržena preventivní opatření v souvislosti s těmito prohřešky.

4.1. Kontrolní činnost v oblasti zaměstnanosti v letech 2012-2019

Mezi hlavní kontrolní priority SÚIP dlouhodobě patří kontroly nelegální práce a to plně v souladu s prioritami resortu MPSV a vnitřní politikou EU. Tyto kontroly jsou orgány inspekce práce realizovány již od roku 2012.

Od roku 2012, spolu s legislativní změnou zákona o nezaměstnanosti, se realizují kontroly dle projektu OP LZZ „Efektivní systém rozvoje zaměstnanosti, výkonu komplexních kontrol a potírání nelegálního zaměstnávání v ČR“, který na tuto legislativní změnu navazuje. Při realizaci kontrol v roce 2012 pak oblastní inspektoráty pokračují v provádění koordinovaných kontrol, které byly v letech 2010 a 2011 vykonány společně s ÚP ČR a ČSSZ. Kontroly byly realizovány jednak ve spolupráci v rámci systému Státního úřadu inspekce práce s dalšími odbory inspekce – odborem pracovních vztahů a podmínek a s odborem BOZP, jednak ve spolupráci s celními úřady, s Policií ČR – Službou cizinecké policie, s Úřadem práce ČR, s Českou správou sociálního zabezpečení, popřípadě i s dalšími orgány (živnostenské úřady, finanční úřady). Spolupráce s těmito orgány probíhala buď formou přímé účasti na kontrole, nebo výměnou informací. V roce 2012 bylo v systému SÚIP provedeno celkem 35 557 kontrol

zaměřených na odhalování nelegální práce. Bylo zjištěno celkem 1 901 nelegálně zaměstnaných osob, z tohoto počtu 430 občanů zemí EU a 1 471 cizinců ze zemí mimo EU. Výsledkem spolupráce při provádění koordinovaných kontrol je vyšší efektivita a kvalita prováděné inspekce, tzn. trojnásobně vyšší počet zjištěných nelegálně zaměstnaných osob než v roce 2011.

V letech 2012 a 2013 se kontrolám nelegální práce na celém území ČR věnovalo přibližně 340 inspektorů, kteří v roce 2013 provedli 36 101 kontrol, zaměřených na odhalování nelegálního zaměstnávání, a odhalili 3 170 nelegálně zaměstnaných osob. Nelegální zaměstnávání bylo zjištěno u 1 375 kontrol. Těmito kontrolami bylo zjištěno nelegální zaměstnávání 1 394 občanů ČR, 295 občanů ostatních zemí Evropské Unie a 1 481 cizinců - státních příslušníků zemí mimo Evropskou Unii, tj. celkem 3 170 nelegálně pracujících osob. Celkem 423 cizinců vykonávalo práci v rozporu s vydaným povolením k zaměstnání nebo bez tohoto povolení, nebo v rozporu se zelenou nebo modrou kartou, 11 cizinců vykonávalo práci bez platného povolení k pobytu na území České republiky. Pozitivně se u těchto kontrol také projevuje stále se zkvalitňující spolupráci s ozbrojenými složkami a se Službou cizinecké policie, Policie ČR.

Tabulka č. 3 - Vývoj počtu zjištěných nelegálně pracujících osob ve vztahu k počtu kontrol v letech 2012-2019 v ČR

Rok	Počet kontrol	Počet osob zjištěných při nelegální práci		
		Občané EU	Cizinci	Celkem
2012	35 557	430	1 471	1 901
2013	36 101	295	1 481	1 776
2014	15 911	184	650	834
2015	9 583	294	858	1 152
2016	9 308	193	1 337	1 530
2017	9 707	234	1 917	2 151
2018	8 339	225	3 595	3 820
2019	8 160	207	3 513	3 720

Zdroj: SÚIP, 2020. Vlastní zpracování

Velkým zaznamenaným poklesem, co do počtu kontrol, byl rok 2014, kdy došlo ke snížení počtu kontrol o 56%. Počet zjištěných nelegálně pracujících osob však klesl pouze o 35%, což reflektuje směřování oblastních inspektorátů k vyšší efektivitě při provádění kontrol. Provedeno bylo 15 911 kontrol zaměřených na odhalování

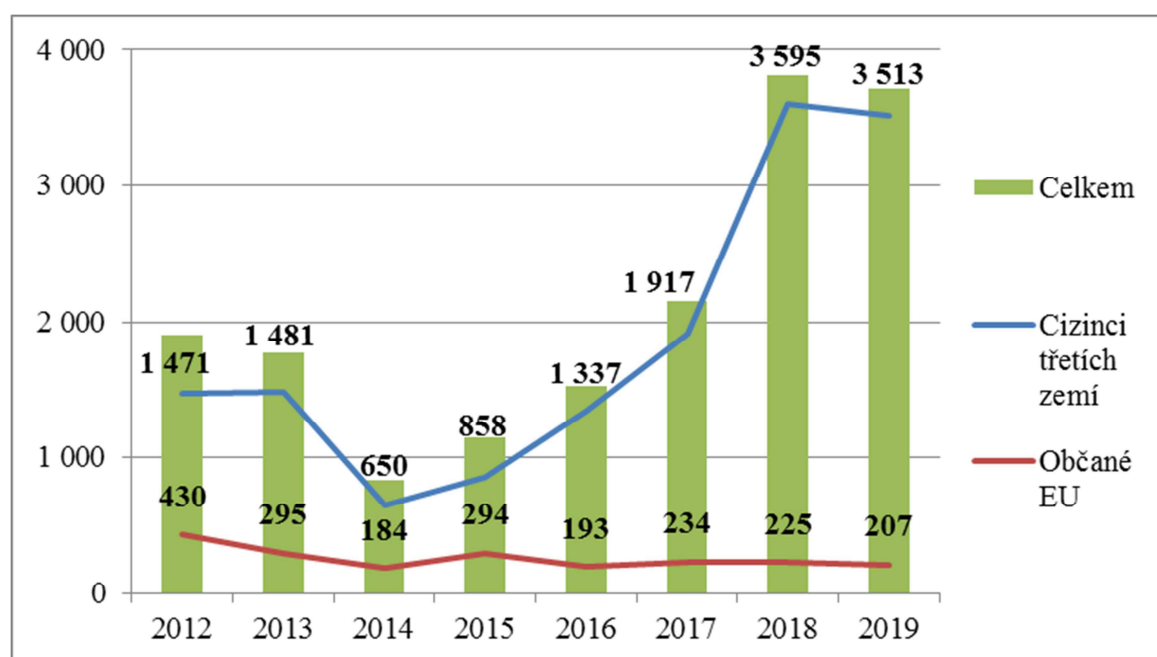
nelegálního zaměstnávání, z toho bylo 690 provedeno v rámci celostátních mimořádných kontrolních akcí. Bylo zkontrolováno celkem 15 642 zaměstnavatelů. Celkem 272 cizinců vykonávalo nelegální práci formou výkonu závislé práce mimo pracovněprávní vztah, 337 cizinců vykonávalo práci v rozporu s vydaným povolením k zaměstnání (nebo zelenou kartou modrou kartou, zaměstnaneckou kartou) nebo bez tohoto povolení, 49 cizinců vykonávalo práci bez platného povolení k pobytu na území České republiky, někteří i v kombinaci více těchto nedostatků.

V roce 2015 pak došlo k dalšímu výraznému poklesu počtu uskutečněných kontrol a to o 40% oproti roku 2014. Naopak ale došlo k téměř 48% nárůstu počtu zjištěných osob při nelegální práci a to z 2072 na 3 065, z čehož bylo 294 nelegálně zaměstnaných občanů EU a 858 cizinců ze třetích zemí. Tento vývoj je způsoben v kontrolní činnosti na úseku nelegálního zaměstnávání v roce 2015 především novými přístupy v organizaci kontrol. Současným trendem v provádění kontrol a šetření je posun kontrolní činnosti směrem od plošného provádění kontrol ke kontrolní činnosti co nejefektivnější se záměrem zacílit na ty oblasti a subjekty, kde je reálný předpoklad nelegálního zaměstnávání. Kontroly pak méně zatěžují ty firmy a zaměstnavatele, kteří se porušování a nedodržování zákonů nedopouštějí. Dalšími novými trendy, a to v jednání kontrolovaných osob, které čelí zjištění nelegálního zaměstnávání, je stále sofistikovanější využívání služeb advokátů již v průběhu kontrol.

V roce 2016 se tak kontrolní činnost cíleně zaměřovala na větší zaměstnavatele a pracoviště většího rozsahu, u nichž bylo možné předpokládat výkon nelegální práce. Ačkoli zavedené postupy při kontrolách zaměřených na odhalování výkonu nelegální práce rovněž navázaly na činnost oblastních inspektorátů v předchozích letech, do jisté míry vyvstala nutnost reagovat činností inspektorů oddělení inspekce nelegálního zaměstnávání na nové trendy v oblasti nelegálního zaměstnávání ze strany kontrolovaných zaměstnavatelů. Nejčastějším prohřeškem byly případy nelegálního zaměstnávání realizovaného formou výkonu závislé práce mimo pracovněprávní vztah, tedy bez uzavřené pracovní smlouvy, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti, případně rovněž realizované formou tzv. „švarcsystému“. V roce 2016 provedli inspektoři oddělení kontroly nelegálního zaměstnávání celkem 9 308 kontrol. Celkem bylo do oblasti zaměstnanosti v roce 2016 podáno 2 321 podnětů. Těmito kontrolami bylo zjištěno

nelegální zaměstnávání 760 občanů ČR, 193 občanů ostatních zemí Evropské Unie a 1 337 cizinců. Novým trendem se stává padělání dokladů zaměstnanců ze zemí, které nejsou členskými státy Evropské unie, na základě nichž by byl zaměstnancům umožněn volný vstup na český trh práce jako občanům členských států Evropské unie. I toto se ukazuje jako jeden ze způsobů, jakým se zaměstnavatelé snaží vyhnout plnění zákonných povinností spojených se zaměstnáváním cizinců.

Graf č. 1 – Vývoj počtu nelegálně zaměstnaných osob v letech 2012 – 2019 v ČR

Zdroj: SÚIP, 2020. Vlastní zpracování

Kontrolní činnost v roce 2017 realizovalo 190 inspektorů s krajskou působností a bylo provedeno 9 707 kontrol. Realizace těchto kontrol byla uskutečněna také mimo jiné na základě 1 787 podnětů zaměřených na nelegální práci, které orgány inspekce práce během roku 2017 obdržely. Stejně jako v roce 2016 byly kontroly zaměřeny spíše na podniky a pracoviště většího rozsahu. Vedle plnění hlavních úkolů inspektoráty realizovaly také několik mimořádných kontrolních akcí. Jednou z těchto akcí byla kontrola nelegálního zaměstnávání občanů ČR a cizinců v oblasti ubytovacích zařízení a v provozovnách stánkového prodeje v obchodních centrech. Mezi další akce inspektorů z oddělení nelegálního zaměstnávání ve spolupráci s oddělením pro pracovní vztahy a podmínky patří akce zaměřená na oblast nelegálního zaměstnávání cizinců v salónech s thajskými masážemi na území hlavního města Prahy a ve Středočeském kraji.

Shodně s předešlými lety, a to od roku 2014, byl zaznamenán v roce 2017 nárůst počtu nelegálně zaměstnaných cizinců mimo Evropskou unii. Tento stoupající trend byl úzce spjat s ekonomickou situací a to zejména se stále klesající mírou nezaměstnanosti nejen v ČR, ale i v EU. Pro zaměstnavatele bylo stále těžší obsadit volné pracovní pozice a pokrýt tak potřebnou pracovní sílu občany ČR či EU, avšak zaměstnání cizinců mimo EU s sebou nese poměrně velké množství povinností. Nejčastějším prohřeškem proto byla práce bez uzavřeného pracovního poměru, zneužívání institutu vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb zaměstnavatelem sídlícím v jiné členské zemi EU, ale také padělání dokladů. Velmi užitečným nástrojem je systém IMI (Internal Market Information System) Systém pro výměnu informací o vnitřním trhu členských zemí EU v souvislosti se zaměstnáváním cizinců, do kterého je aktivně Česká republika zapojena od roku 2017. Již během tohoto roku bylo zaznamenáno 76 žádostí o informace s členských států a 54 žádostí bylo ze strany ČR podáno.

Stěžejním bodem v rámci kontrol v oblasti zaměstnanosti bylo v roce 2018 odhalování a potírání nelegálního zaměstnávání. Výkon nelegální práce cizinců právě v roce 2018 zaznamenal výrazný nárůst oproti roku 2017 a předešlým letům, a to až o 87,5%, když z 1 917 nelegálně zaměstnaných cizinců, vzrostl počet v roce 2018 na 3 595 nelegálně pracujících občanů třetích zemí, jak je patrné z Grafu č. 1. Opět jako už v roce 2017 lze tuto skutečnost přiznávat situaci na trhu práce, kdy při rekordně nízké nezaměstnanosti mají tuzemští zaměstnavatelé velké obtíže s pokrytím pracovních pozic, které potřebují obsadit. V roce 2018 také nadále pokračovala spolupráce s ozbrojenými složkami, a to jak na celostátní úrovni, tak i na té regionální. Tato spolupráce probíhala především za součinnosti Policie ČR, Služby cizinecké policie, ale také se správními úřady. Provedeno bylo celkem 8 339 kontrol, z toho 104 kontrol bylo provedeno v rámci mimořádných kontrolních akcí. Celkových 1 777 podnětů ze strany veřejnosti, které kontrolní orgány obdržely, vedlo k odhalení 2 266 nelegálně pracujících občanů ČR, EU a cizinců. Stejně jako v roce 2017, i v roce 2018, byl nejčastějším porušením v oblasti nelegálního zaměstnávání tzv. „švarcsystém“, neboli pracovní právní vztah zastřeny jiným právním vztahem.

Zaměstnavatelé se i nadále v roce 2019 potýkají s nedostatkem pracovních sil. Zatímco v loňském roce byl zaznamenán výrazný nárůst nejen v počtu zjištěných nelegálně

pracujících osob, ale především nárůst v počtu takto pracujících cizinců, v roce 2019 je zjištěný počet nelegálních zaměstnanců téměř shodný s rokem 2018, což tak plně koresponduje s ekonomickým stavem a především stále nízkou mírou nezaměstnanosti. Přestože byly v srpnu vládou za účelem dosažení ekonomického přínosu pro Českou republiku schváleny nové programy cílené ekonomické migrace (Program kvalifikovaný zaměstnanec, Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec a Program klíčový a vědecký personál), setkávají se i nadále inspektoři při kontrolách nejen s nelegálním zaměstnáváním cizinců, ale také se snahou obejít stanovené podmínky. Ať už se jedná o zneužívání institutu vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb zaměstnavatelem usazeným v jiném členském státu Evropské unie, bezvízového styku nebo zprostředkování zaměstnání. V roce 2019 bylo provedeno celkem 8 160 kontrol zaměřených na nelegální zaměstnávání, 61 z těchto kontrol pak bylo provedeno v rámci mimořádné kontrolní akce s celostátní působností. Výše uvedené kontroly byly provedeny u celkem 7 494 subjektů, z tohoto počtu bylo zkontrolováno celkem 2 527 fyzických osob a 4 967 právnických osob.

4.2. Struktura nelegálně zaměstnaných dle státní příslušnosti

Rozdělení nelegálně pracujících dle státní příslušnosti je v legislativě rozlišováno na občany ČR, občany EU a cizince třetích zemí. V tabulce č. 4 jsou data z provedených kontrol SÚIP v letech 2012 - 2019. Je zřejmé, že pokud jde o nelegální pracovníky z třetích zemí mimo EU, více jak 64% podíl na celkovém počtu nelegálních zaměstnanců tvoří občané Ukrajiny, a to v roce 2019 dokonce až s 86% zastoupením. Dále se pak jedná zejména o státní příslušníky Moldavska, Vietnamu, Srbska nebo Uzbekistánu.

Tabulka č. 4 - Teritoriální struktura nelegálně zaměstnaných cizinců v ČR

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ukrajina	724	538	305	549	997	1 563	2 873	3 015
Vietnam	286	123	95	158	73	119	285	62
Moldavsko	29	20	5	48	143	145	197	246
Srbsko	0	5	4	0	37	13	59	12
Uzbekistán	9	5	5	5	10	0	34	0
Bělorusko	0	3	3	4	8	5	23	13
Rusko	8	4	4	9	9	9	21	12
Ostatní	189	227	145	48	29	63	103	126

Zdroj: SÚIP, 2020. Vlastní zpracování

Z výsledků provedených kontrol vyplývá, že v těchto případech se velmi často jedná o polské zaměstnavatele, kteří vysílají na území České republiky zaměstnance ukrajinské státní příslušnosti, kteří disponují oprávněním k pobytu uděleným právě v Polsku. To je opravňuje k pobytu v schengenském prostoru po dobu maximálně 90 dní během jakýchkoliv 180 dní. Kontrolou bylo však ve velkém množství případů zjištěno, že vysláním na území ČR v rámci poskytnutí služby je pouze zastírán výkon závislé práce pro zaměstnavatele na území ČR. I přes to, že zaměstnanci disponují dokladem, který prokazuje pracovněprávní vztah, na základě kterého jsou vysláni polským zaměstnavatelem do ČR, prostřednictvím navázané spolupráce s dalšími bezpečnostními složkami a prostřednictvím systému IMI bylo ověřeno, že polský zaměstnavatel tyto osoby nepřihlásil do polského systému sociálního zabezpečení jako své zaměstnance. Předkládané doklady jsou mnohdy vyhotoveny ryze účelově.

Tabulka č. 5 – Podíl nelegálně zaměstnaných a legálně pracujících cizinců třetích zemí na území ČR v letech 2012 – 2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ukrajina	1,26%	1,28%	0,87%	1,31%	1,83%	1,91%	2,37%	2,09%
Vietnam	7,79%	3,93%	3,42%	3,10%	1,11%	1,21%	2,27%	0,44%
Moldavsko	0,51%	0,57%	0,19%	1,92%	4,74%	3,89%	4,32%	5,09%
Srbsko	0,00%	0,73%	0,54%	0,00%	3,24%	0,79%	1,84%	0,30%
Uzbekistán	0,46%	0,53%	0,53%	0,76%	1,34%	0,00%	2,31%	0,00%
Bělorusko	0,00%	0,26%	0,27%	0,25%	0,41%	0,19%	0,57%	0,25%
Rusko	0,22%	0,11%	0,10%	0,13%	0,11%	0,08%	0,14%	0,07%

Zdroj: SÚIP, 2020. Vlastní zpracování

Dle procentuálního vyjádření podílu legálně a nelegálně pracujících cizinců třetích zemí, který je vyjádřen v tabulce č. 5, je nárůst jak absolutních čísel nelegálně pracujících tak i procentuálního zastoupení u cizinců z Ukrajiny a Moldavska zřejmý. V roce 2014 je podíl nelegálně pracujících Ukrajinců roven 0,87%, kdežto v roce 2019 překročí 2%, a to přesně s podílem 2,09% zjištěných nelegálně pracujících na celkovém počtu pracovníků z Ukrajiny v ČR. Stejně tak je tomu i v případě Moldavska, kde v roce 2014 je podíl nelegálně pracujících Moldavanů pouhých 0,19%, kdežto v roce 2019 dokonce až 5,09%.

Strukturu nelegálně zaměstnaných občanů EU v České republice v letech 2012 - 2019 ukazuje tabulka č. 5. Největší zastoupení zde mají občané Slovenska, Rumunska a Bulharska. Mezi další státy EU v zastoupení nelegálních pracovníků na území ČR patří Maďarsko, Polsko a Lotyšsko. S rostoucím počtem nelegálně zaměstnaných cizinců třetích zemí na území ČR v letech 2012 – 2016 klesá počet nelegálně zaměstnaných pracujících občanů EU, respektive v letech 2017 – 2019 stagnuje. Tento vývoj je opět přisuzován stále klesající míře nezaměstnanosti jak v ČR, tak i v ostatních zemích EU.

Tabulka č. 6 - Teritoriální struktura nelegálně zaměstnaných občanů EU v ČR

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Slovensko	189	112	85	77	108	96	84	97
Rumunsko	75	49	35	82	40	34	49	36
Bulharsko	43	31	29	66	15	71	47	21
Maďarsko	12	8	8	24	23	19	40	34
Lotyšsko	2	5	2	2	5	4	3	0
Polsko	13	6	3	1	7	11	1	2

Zdroj: SÚIP, 2020. Vlastní zpracování

Poměr legálně a nelegálně zaměstnaných občanů EU v České republice vykazuje zcela opačný vývoj, než je zachycen v tabulce č. 5. Podíl nelegálně zaměstnaných a legálně pracujících cizinců ze zemí EU na území ČR v letech 2012 – 2019 má klesající tendenci, konkrétní podíly popisuje tabulka č. 7.

Tabulka č. 7 – Podíl nelegálně zaměstnaných a legálně pracujících cizinců ze zemí EU na území ČR v letech 2012 – 2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Slovensko	0,19%	0,11%	0,08%	0,05%	0,07%	0,05%	0,04%	0,05%
Rumunsko	1,98%	1,02%	0,55%	0,36%	0,13%	0,09%	0,11%	0,08%
Bulharsko	0,94%	0,55%	0,41%	0,33%	0,06%	0,23%	0,14%	0,06%
Maďarsko	2,00%	1,22%	1,13%	0,39%	0,21%	0,12%	0,22%	0,18%
Lotyšsko	3,77%	3,14%	0,60%	0,39%	0,83%	0,45%	0,27%	0,00%
Polsko	0,06%	0,03%	0,02%	0,00%	0,02%	0,03%	0,00%	0,00%

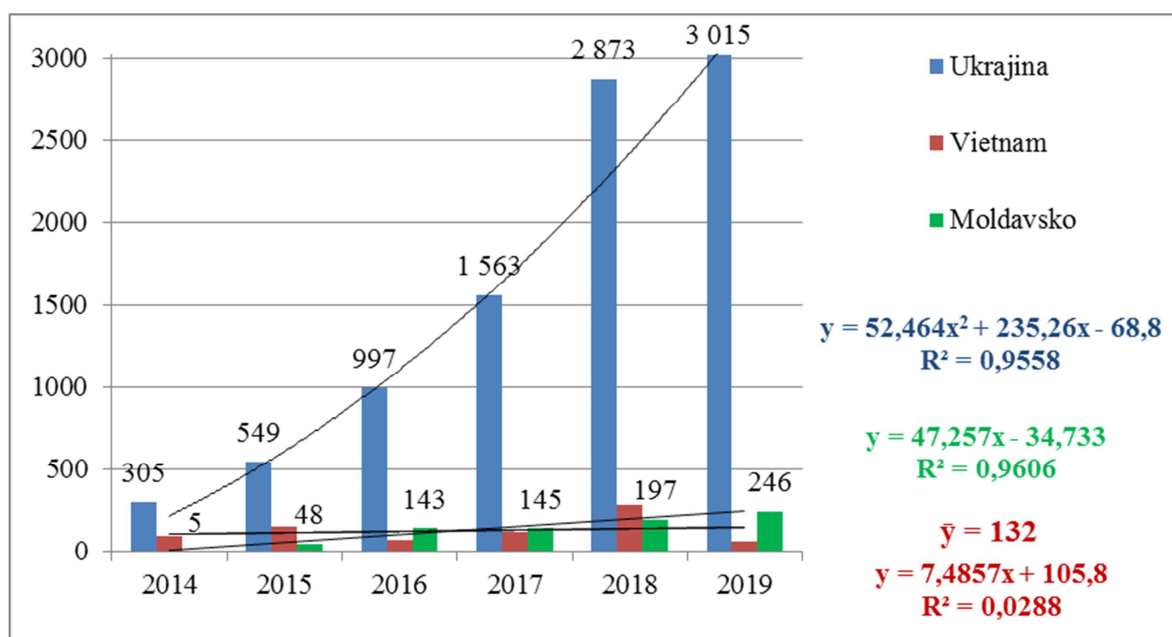
Zdroj: SÚIP, 2020. Vlastní zpracování

Dle Grafu č. 2 je patrné, že migrace občanů Ukrajiny nebo Moldavska do ČR má rostoucí trend, a to zejména v letech 2018 a 2019, což tak plně koresponduje s ekonomickým stavem a především nízkou mírou nezaměstnanosti. Zaměstnavatelé

se nadále potýkali s nedostatkem pracovní síly, kterou se tak v mnohých případech snažili pokrýt pracovníky ze zahraničí, zejména ze zemí mimo EU.

Meziroční nárůst nelegálně zaměstnaných občanů Ukrajiny odhalených při kontrolách v letech 2014 – 2019 je 236 osob s hodnotou koeficientu determinace $R^2=0,956$, který popisuje, jaký podíl variability model vysvětluje. Intervalová předpověď pro vývoj zjištěných nelegálně pracujících Ukrajinců v roce 2020 je interval od 3 216 do 3 284 osob. V celém sledovaném období 2012 – 2019 meziroční nárůst činí 380 nelegálně zaměstnaných Ukrajinců s hodnotou koeficientu determinace $R^2=0,755$. V tomto případě je hodnota koeficientu determinace nižší, ale dle modelu je i nadále možné predikovat nárůst počtu nelegálně zaměstnaných Ukrajinců na území ČR v roce 2020.

Graf č. 2 - Teritoriální struktura nelegálně zaměstnaných cizinců v letech 2014- 2019 v ČR

Zdroj: SÚIP, 2020. Vlastní zpracování

V případě státních příslušníků Moldavska jde o meziroční nárůst 45 pracovníků, v celém sledovaném období 2012 – 2019 meziroční nárůst činí 34 nelegálně zaměstnaných pracovníků se státní příslušností Moldavska s hodnotou koeficientu determinace $R^2=0,88$, dle které můžeme predikovat, že v roce 2020 bude při kontrolách nelegálně zaměstnaných cizinců odhaleno až 280 občanů Moldavska. Z grafu č. 2 je patrné, že meziroční nárůst ve sledovaném období let 2014 – 2019, pro odhalené nelegálně zaměstnané příslušníky Moldavska, je 47 osob, proto pro rok 2020 lze předpovědět 293 nelegálně zaměstnaných Moldavanů v ČR. Předpověď nelegálně zaměstnaných Vietnamců v České republice pro

rok 2020 je s ohledem na vysokou variabilitu a s ohledem na nízkou hodnotu koeficientu determinace, který je roven $R^2 = 0,028$, odhadnut průměrem. Dalším důvodem pro vypočtení predikce pro rok 2020 pomocí průměru je, že nebylo možno stanovit kvalitní trendovou funkci, která by vývoj v letech 2014 - 2019 popisovala. Proto bylo přistoupeno k vypočtení trendu pomocí aritmetického průměru, který odpovídá 132 nelegálně zaměstnaných pracovníků v roce 2020. Predikce pro rok 2020 jsou zaznamenány v tabulce č. 8.

Tabulka č. 8 - Teritoriální struktura nelegálně zaměstnaných cizinců v České republice v letech 2012-2019 s predikcí pro rok 2020

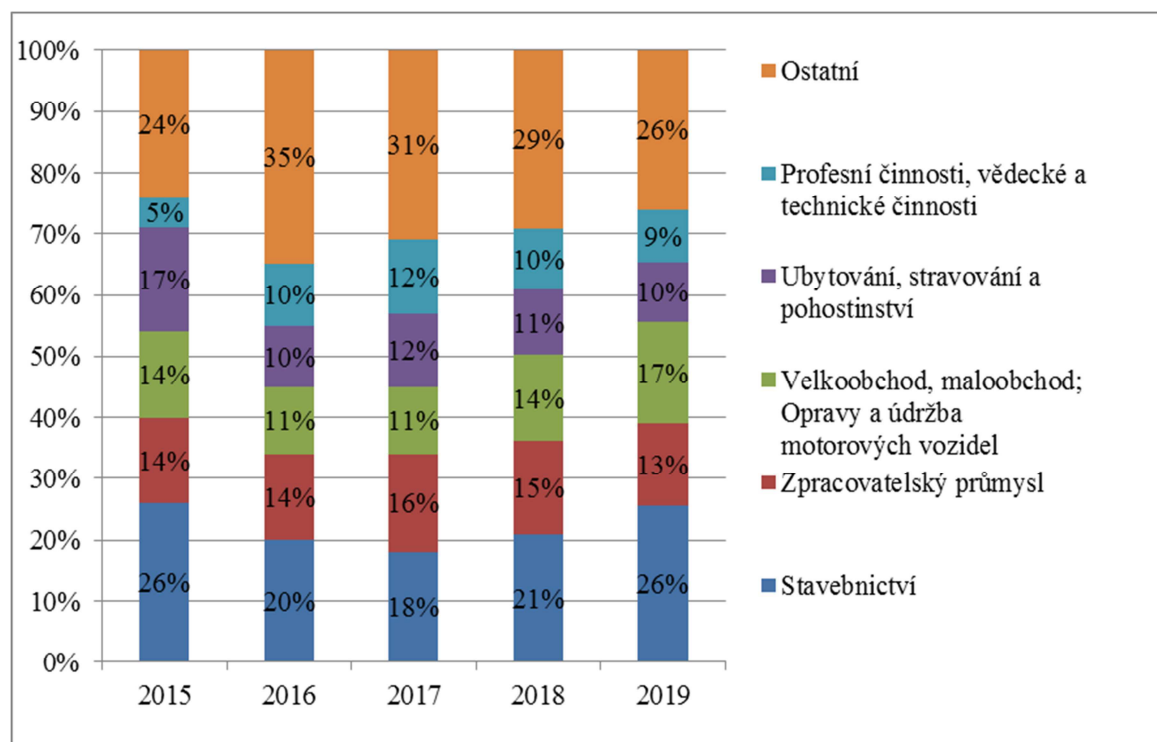
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukrajina	724	538	305	549	997	1 563	2 873	3 015	3 250
Vietnam	286	123	95	158	73	119	285	62	132
Moldavsko	29	20	5	48	143	145	197	246	293

Zdroj: SÚIP, 2020. Vlastní zpracování

4.3. Struktura nelegálně zaměstnaných cizinců v ČR dle oboru

Z grafu č. 3 je zřejmé, že ve sledovaných letech 2015 – 2019 se s nejvyšším podílem ve všech jednotlivých letech, a to v rozmezí od 18% do 26%, objevuje obor stavebnictví, následuje ho zpracovatelský průmysl (13% - 16%) a velkoobchod, maloobchod a údržba motorových vozidel (11% - 17%). Ve stavebnictví bylo v roce 2018 zjištěno nelegální zaměstnávání celkem u 219 subjektů a v roce 2019 to bylo dokonce 265 subjektů. Pro kontroly velkých pracovišť, jako jsou např. staveniště či výrobní haly, je charakteristické tzv. řetězení obchodních vztahů. Kontrolou zahájenou na jednom pracovišti je zjištěna účast hned několika subjektů, z nich některé navzájem pojí uzavřené obchodní vztahy a kontroly tak mohou být zahájeny s několika dalšími subjekty. Jedním z oborů, ve kterém jsou nelegálně zaměstnaní cizinci odhalováni, je profesní, vědecká a technická činnost. Do této kategorie se řadí například účetní činnost, reklama, veterinární činnost, ale také zdravotnictví. Nejvyšší procentuální zastoupení ve sledovaném období bylo zaznamenáno v roce 2017, kdy dosahoval tento obor 12%.

Graf č. 3 – Struktura nelegálně pracujících cizinců dle oboru v ČR

Zdroj: SÚIP, 2020. Vlastní zpracování

5. Zhodnocení, nejčastější porušení, návrhy a doporučení

Velice důležitým krokem a nejučinnějším nástrojem v boji proti nelegálnímu zaměstnávání je prevence, a to především u osob, které jsou ohroženy výkonem nelegálního zaměstnávání nejvíce. Nejlepší prevencí jsou jasná, jednoduchá a přehledná pravidla, která regulují zaměstnání, zaměstnávání a podnikání osob. Pravidla, která se příliš často nemění a mají tak možnost proniknout a vrýt se do obecného právního povědomí.

Výkon a umožnění nelegální práce patří mezi patologické jevy, které mají dopady jak v oblasti pracovně právní, tak ale také v oblasti veřejných rozpočtů a financí. Podniky a subjekty, které nelegální práci umožňují, mohou jejím prostřednictvím získat nežádoucí konkurenční výhodu. Ta souvisí se snížením nákladů za povinné odvody za zaměstnance, ale také s absencí povinností, kterým by v pracovněprávním vztahu vůči svému zaměstnanci musel zaměstnavatel dostát. Jedná se zejména o stanovenou délku pracovní doby, možnost čerpání dovolené, nároky na příplatky a další. I proto je důležité neustálé provádění pravidelných kontrol i mimořádných kontrolních akcí. Úkolem orgánů inspekce práce je působit nejen represivně, ale také preventivně, a to nejen na zaměstnavatele, umožňující výkon nelegální práce, ale také na zaměstnance, kteří by se mohli výkonu nelegální práce dopustit. Preventivní roli prováděných kontrol potvrzuje také fakt, že při opakovaných či následných kontrolách již bývají nedostatky zjištěny v mnohem menší míře nebo vůbec, jak je patrné ze závěrů ročních souhrnných zpráv o výsledcích kontrolních akcí v letech 2012 – 2019 zpracovaných Státním úřadem inspekce práce. Pozitivní skutečností je také stále rostoucí informovanost a právní povědomí. (SÚIP, 2020)

Mezi nejčastější porušení, kterého se nelegálně pracující cizinci dopouštějí je absence dokladů a povolení, v prvním případě povolení k pobytu na území České republiky, v druhé řadě povolení k zaměstnání. Větším proviněním jsou pak falešné doklady, se kterými se velice často při kontrolách inspektoři setkávají. K častému provinění proti zákonu dochází v situaci, kdy i přes to, že cizinec má povolení k pobytu na území ČR a má i povolení ke konkrétnímu zaměstnání na území ČR, vykonává zaměstnání jiné, pro které povolení nemá. Další variantou je pak dokumentace s pracovním povolením pro danou pracovní pozici, či obor, ale vydané pro jinou zemi.

Provinění, které se v letech 2012 – 2019 velmi často objevovalo je tzv. „švarcsystém“, tedy výskyt pracovněprávního vztahu, který je zastřený jiným právním vztahem, nejčastěji zpravidla vztahem obchodněprávním či občanskoprávním. Typickým obcházením zákona je i vysílání pracovníků na území ČR zaměstnavateli ze zemí EU, které je často pouze „fiktivní“ vysílání, kterým je zastírán pronájem pracovní síly. Z výsledků kontrolních činností, stejně tak jako z výsledků provedených kontrol, vyplývá, že se velmi často jedná o polské zaměstnavatele, kteří na území ČR vysílají zaměstnance ukrajinské státní příslušnosti, kteří disponují oprávněním k pobytu uděleným právě v Polsku. Toto povolení je opravňuje k pobytu na území států schengenského prostoru (tedy i ČR) po dobu nejdéle 90 dní během jakýchkoliv 180 dní. V řadě případů je však kontrolou zjištěno, že vysláním na území ČR v rámci poskytnutí služby je pouze zastírán výkon závislé práce pro zaměstnavatele na území ČR. Přestože tito zaměstnanci velice často disponují dokladem prokazujícím pracovněprávní vztah s vysílajícím polským zaměstnavatelem, je následně prostřednictvím navázané spolupráce s ČSSZ (Česká správa sociálního zabezpečení) nebo případně prostřednictvím systému IMI, ověřeno, že polský zaměstnavatel tyto osoby nepřihlásil do polského systému sociálního zabezpečení jako své zaměstnance a předkládané doklady jsou mnohdy vyhotoveny ryze účelově. (SÚIP, 2019)

6. Závěr

Obecně lze konstatovat, že vývoj nelegálního zaměstnávání cizinců má v posledních deseti letech v České republice stále rostoucí trend. Důvodem jsou hlavně nepříznivé pracovní podmínky lidí v zemích, ze kterých nejčastěji nelegální pracovníci do ČR směřují. Nelegální zaměstnávání poškozuje českou ekonomiku, a to zejména v podobě neuhrazení povinných odvodů za zaměstnance a také v podobě poškozování podmínek na trhu práce. Dalším velice závažným problémem způsobeným nelegálním zaměstnáváním je nedodržování pracovních podmínek ze strany zaměstnavatele, např. formou nedodržování zákonné délky pracovní doby, čerpání dovolené a v neposlední řadě také nedodržování bezpečnosti práce.

Z teritoriálního hlediska lze za nejdominantnější země, co se týče odhalených nelegálně zaměstnaných cizinců třetích zemí v České republice, zmínit Ukrajinu, Vietnam a Moldavsko. Občané těchto států se podíleli ve sledovaném období 2012 – 2019 na celkovém počtu nelegálně pracujících cizinců v ČR v rozmezí převyšující 55,6%, přičemž nejvyšší hodnoty tento podíl dosáhl v roce 2019 a to 89,9%. Největší zastoupení nelegálně pracujících cizinců ze zemí Evropské unie mají občané Slovenska, Rumunska a Bulharska, s nejvyšším podílem v roce 2015 a to 20,7% na celkovém počtu všech nelegálně zaměstnaných cizinců. S rostoucím počtem nelegálně zaměstnaných cizinců třetích zemí na území ČR v letech 2015 – 2019 výrazně klesá počet nelegálně zaměstnaných pracujících občanů EU. Tento vývoj je přisuzován stále klesající míře nezaměstnanosti jak v ČR, tak i v ostatních zemích EU a velkým nedostatkem pracovních sil.

Ve sledovaných letech 2015 – 2019 se s nejvyšším podílem ve všech jednotlivých letech, a to v rozmezí od 18% do 26%, objevuje obor stavebnictví. Mezi další obory, ve kterých byli cizinci nelegálně zaměstnáváni, patří zpracovatelský průmysl (13% - 16%) a velkoobchod, maloobchod a údržba motorových vozidel (11% - 17%). Výjimkou nejsou ani odborné profese, například účetní, zaměstnanci ve veterinární činnosti nebo ve zdravotnictví, které jsou ve sledovaném období zastoupeny nižší procentem od 5% do 12%.

V rámci teoretické části práce byly vymezeny determinanty, které vývoj nelegálního zaměstnání nejvíce ovlivňují. Za nejvýznamnější ekonomické determinanty se dá považovat nízká míra nezaměstnanosti, ekonomická stabilita České republiky, velké množství zahraničních subjektů, které nabízí pracovní pozice se střední a nízkou mírou kvalifikace. Mezi neekonomické determinanty, které vývoj nelegálního zaměstnání ovlivnily, patří především vstup ČR do EU, kdy vzrostl počet zemí, jejichž občané nemusí žádat o pracovní povolení. V současné době je nutné zmínit, že velice významný vliv na vývoj nelegálně zaměstnaných cizinců v ČR, má i aktuální pandemická situace. Během roku 2020 došlo k uzavření hranic ČR, omezení provozu některých oborů, jako například pohostinství a hotelnictví, a v neposlední řadě došlo také k obratu migračního proudu v Evropě, kdy po ztrátě zaměstnání byla většina cizinců nucena vrátit se do své rodné země.

7. Seznam použité literatury

7.1. Bibliografie

ADÁMKOVÁ, K. 2015. Správní vyhoštění. *MV ČR*. [Online] 2015. [Citace: 31. 5 2020.] <https://www.mvcr.cz/clanek/spravni-vyhosteni.aspx>.

ANDRAŠČÍKOVÁ, M. 2015. *Zákoník práce: prováděcí nařízení vlády a další související předpisy: s komentářem k 1.1.2015*. Olomouc : ANAG, 2015. ISBN 978-80-7263-921-2.

ČSÚ, Odbor statistiky trhu práce a rovných příležitostí. 2019. *Cizinci v České republice*. Praha : ČSÚ, 2019. Kód publikace 290027-19.

DANĚK, M., VYŠKOVSKÁ, M. a FOJTÍHOVÁ, J. 2018. *Zaměstnávání cizinců na území České republiky*. Olomouc : ANAG, spol. s r.o., 2018. ISBN 978-80-7554-148-2.

DVOŘÁKOVÁ, Z. a kolektiv. 2012. *Řízení lidských zdrojů*. Praha : C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-347-9.

HINDLS, R., a další. 2007. *Statistika pro ekonomy*. Praha : Professional Publishing, 2007. 978-80-86946-43-6.

KAPOUN, R. 2012. *Aktuální průvodce problematikou nelegálního zaměstnávání pro podnikatele*. Olomouc : ANAG, 2012. ISBN 978-80-7263-755-3.

KING, R. 2008. *Atlas lidské migrace*. Praha : Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1706-0.

KŘIVÝ, I. 2012. *Analýza časových řad*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2012. CZ.1.07/2.2.00/28.0245.

NEKORJAK, M. a HOFÍREK, O. 2007. *Neregulární práce imigrantů v České republice. Sociální práce*. Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2007, Sv. číslo 2, ISSN 1213-6204.

SCHMIED, Z. a JAKUBKA, J. 2013. *Zákoník práce 2013 - s výkladem*. Praha : GRADA Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4628-9.

SCHMIED, Z. 2016. *Zákoním Práce 2016: se stručným souhrnným komentářem k jednotlivým oblastem právní úpravy, s některými nejnovějšími judikáty Ústavního soudu a Nejvyššího soudu.* Olomouc : ANAG, 2016. ISBN 978-80-7263-987-8.

ŠIŠKOVÁ, T. 2001. *Menšiny a migranti v České republice.* Praha : Portál, 2001. ISBN 978-80-7178-648-1.

ŠUBRT, B. 2009. *Inspekce práce a jiné kontroly u zaměstnavatelů.* Olomouc : ANAG, 2009. ISBN 978-80-7263-526-9.

7.2. Internetové zdroje

Celní správa ČR. 2020. O celní správě České republiky. [Online] 14. 5. 2020. [Citace: 31. 5. 2020.] Dostupné na: <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Stranky/o-ceske-cs.aspx>.

ČSÚ. 2021. Metodika – zaměstnanost cizinců. [Online] 31. 1. 2021. [Citace: 20. 2. 2021.] Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/metodika-zamestnanost-cizincu>

ČSÚ. 2021. Cizinci: Zaměstnanost – datové údaje. [Online] 31. 1. 2021. [Citace: 20. 2. 2021.] Dostupné na: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_zamestnanost#cr

Czech Invest. 2021. Projekty Fast Track a Welcome Package zrychlují vízový proces o polovinu. [Online] 14. 1. 2021. [Citace: 20.2.2021.] Dostupné na: <https://www.czechinvest.org/cz/Homepage/Novinky/Listopad-2017/Projekty-Fast-Track-a-Welcome-Package-zrychluji-vizovy-proces-o-polovinu>.

MPO ČR. 2021. Program klíčový a vědecký personál. [Online] 31. 1. 2021. [Citace: 20. 2. 2021.] Dostupné na: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/ekonomicka-migrace/program-klicovy-a-vedecky-personal--248245/>

MV ČR. 2020. Modrá karta. [Online] 31. 3. 2020. [Citace: 10. 4. 2020.] Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/modra-karta.aspx>.

MV ČR. 2020. Občané třetích stran . Dlouhodobý pobyt. [Online] 14. 5. 2020. [Citace: 31. 5. 2020.] Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-dlouhodoby-pobyt.aspx>.

MV ČR. 2020. Slovníček základních pojmů z oblasti migrace. [Online] 14. 5. 2020. [Citace: 31. 5. 2020.] Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>.

MV ČR. 2021. Tiskopisy a vzory. [Online] 14. 2. 2021. [Citace: 20. 2. 2021.] Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/tiskopisy-a-vzory.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.

MŠMT ČR. 2021. Fast track – Zrychlená vízová procedura. [Online] 11. 1. 2021. [Citace: 20. 2. 2021.] Dostupné na: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/zrychlena-procedura-udelovani-pobytovyeh-opravneni-pro-1>.

MZV ČR. 2021. Program kvalifikovaný zaměstnanec. [Online] 31. 1. 2021. [Citace: 20.2.2021.]Dostupná na:https://www.mzv.cz/lvov/cz/viza_a_konzularni_informace/vizove_informace/zamestnani_v_cr/zvyseni_poctu_prijimanych_zadosti_o.html

Policie ČR. 2020. Odbor cizinecké policie. [Online] 5. 6. 2020. [Citace: 5. 6. 2020.] Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/odbor-cizinecke-policie-o-nas-o-nas.aspx>

SÚIP. 2020. Státní úřad inspekce práce ČR – roční zprávy. [Online] 20. 2. 2020. [Citace: 31. 5 2020.] Dostupné na: <http://www.suip.cz/rocni-zpravy/>.

SÚIP. 2020. Státní úřad inspekce práce ČR. Roční program kontrolních akcí. [Online] 20. 2. 2020. [Citace: 31. 5 2020.] Dostupné na: <http://www.suip.cz/rocni-program-kontrolnich-akci/>.

ZS ČR. 2021. Pracovníci z Ukrajiny a dalších zemí pro české zemědělství. [Online] 14. 1. 2021. [Citace: 20. 2. 2021.] Dostupné na: <https://www.zscr.cz/onas/aktivity-svazu/pracovnici-z-ukrajiny-a-dalsich-zemi-1547>